

LIETUVOS RESPUBLIKOS SPECIALIŲJŲ TYRIMŲ TARNYBA

Valstybinei kainų ir
energetikos kontrolės komisijai
El. p. rastine@regula.lt

2014-07-14

Nr. 4-01-3992

IŠVADA DĖL KORUPCIJOS RIZIKOS ANALIZĖS VALSTYBINĖS KAINŲ IR ENERGETIKOS KONTROLĖS KOMISIJOS VEIKLOS SRITYSE

Lietuvos Respublikos specialiųjų tyrimų tarnyba (toliau – STT), vadovaudamasi Lietuvos Respublikos korupcijos prevencijos įstatymo 6 straipsniu ir Korupcijos rizikos analizės atlikimo tvarka, patvirtinta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. spalio 8 d. nutarimu Nr. 1601, atliko korupcijos rizikos analizę Valstybinės kainų ir energetikos kontrolės komisijos (toliau – VKEKK) veiklos srityse:

1. Elektros energijos perdavimo, skirstymo ir visuomeninio tiekimo kainų viršutinių ribų teisinio reglamentavimo nustatymo.
2. Elektros energijos perdavimo, skirstymo ir visuomeninio tiekimo kainų viršutinių ribų nustatymo.
3. Elektros energijos perdavimo, skirstymo ir visuomeninio tiekimo veiklos licencijų išdavimo.
4. Licencijuojamos elektros energijos perdavimo, skirstymo ir visuomeninio tiekimo veiklos priežiūros vykdymo.

Korupcijos rizikos analizės atlikimo pagrindas: STT direktoriaus pavaduotojo sprendimas, išdėstytas 2013 m. spalio 24 d. rašte Nr. 4-01-6407.

Korupcijos rizikos analizę atliko: STT Korupcijos prevencijos valdybos Korupcijos rizikos skyriaus vyriausiasis specialistas Algirdas Kestenis.

Korupcijos rizikos analizė pradėta: 2013 m. gruodžio 30 d.¹

Korupcijos rizikos analizė baigta 2014 m. birželio 30 d.

Nurodytose VKEKK veiklos srityse korupcijos rizikos analizė atlikta pirmą kartą.

Analizuotas VKEKK veiklos laikotarpis nuo 2013 m. sausio 1 d. iki 2013 m. gruodžio 31 d.

¹ 2013 m. spalio 24 d. rašte Nr. 4-01-6407 nurodyta, kad korupcijos rizikos analizė pradedama 2013 m. gruodžio 30 d., tačiau dėl objektyvių priežasčių korupcijos rizikos analizė pradėta 2014 m. kovo 10 d.

KORUPCIJOS RIZIKOS ANALIZĖS TURINYS

Korupcijos rizikos analizės turinys ir metodai.....	3
1. Korupcijos rizika elektros energijos perdavimo, skirstymo ir visuomeninio tiekimo kainų viršutinių ribų teisinio reglamentavimo ir šių kainų nustatymo srityse.....	4
2. Korupcijos rizika elektros energijos perdavimo, skirstymo ir visuomeninio tiekimo veiklos licencijavimo ir licencijuojamos veiklos priežiūros srityse.....	22
3. Motyvuotos išvados.....	34
4. Pasiūlymai.....	37
5. Išvados 1 priedas.....	40
6. Išvados 2 priedas.....	41

KORUPCIJOS RIZIKOS ANALIZĖS APIMTIS IR METODAI

Tikslai: Korupcijos prevencijos požiūriu įvertinti VKEKK veiklą, nustatant elektros energijos perdavimo, skirstymo ir visuomeninio tiekimo kainų viršutinių ribų teisinį reglamentavimą ir šias kainas, taip pat licencijuojant elektros energijos perdavimo, skirstymo ir visuomeninio tiekimo veiklą bei licencijuojamos veiklos sąlygų laikymosi priežiūros srityse, pateikti pasiūlymus, kaip sumažinti prielaidas korupcijai pasireikšti šiose srityse.

Uždaviniai:

- Įvertinti VKEKK veiklos sritis reglamentuojančių teisės aktų nuostatas ir nustatyti galimus korupcijos rizikos veiksnius.
- Įvertinti VKEKK veiklos srityse priimtus sprendimus ir nustatyti galimus korupcijos rizikos veiksnius.
- Įvertinti VKEKK veiklos srityse atliekamus veiksmus (praktinį procedūrų vykdymą) ir nustatyti galimus korupcijos rizikos veiksnius.
- Pasiūlyti VKEKK korupcijos riziką ir jos veiksnius mažinančias priemones.

Objektas:

VKEKK sprendimai ir veiksmai nustatant elektros energijos perdavimo, skirstymo ir visuomeninio tiekimo kainų viršutinių ribų teisinį reglamentavimą ir šias kainas, taip pat licencijuojant elektros energijos perdavimo, skirstymo ir visuomeninio tiekimo veiklą bei vykdant licencijuojamos veiklos sąlygų laikymosi priežiūrą.

Subjektas: VKEKK.

Duomenų rinkimo ir vertinimo metodai:

- Teisės aktų ir dokumentų turinio analizė.
- Interviu metodas (VKEKK pareigūnams pateikti klausimai).
- Viešai prieinamos informacijos stebėjimas ir analizavimas (VKEKK interneto tinklalapis, informacija žiniasklaidoje).

Atliekant korupcijos rizikos analizę vertinti dokumentai ir informacija yra nurodyti 1 priede.

Korupcijos rizikos analizės išvados padarytos remiantis korupcijos rizikos analizės 1 priede išvardytais teisės aktais ir dokumentais, VKEKK darbuotojų pateikta informacija.

1. KORUPCIJOS RIZIKA ELEKTROS ENERGIJOS PERDAVIMO, SKIRSTYMO IR VISUOMENINIO TIEKIMO KAINŲ VIRŠUTINIŲ RIBŲ TEISINIO REGLAMENTAVIMO IR ŠIŲ KAINŲ NUSTATYMO SRITYSE

STT, vadovaudamasi Korupcijos prevencijos įstatymo ir Korupcijos rizikos analizės atlikimo tvarkos nuostatomis, analizavo VKEKK veiklą, reglamentuojant elektros energijos perdavimo², skirstymo³ ir visuomeninio tiekimo⁴ paslaugų kainų nustatymo tvarką ir nustatant viršutines šių kainų ribas.

STT nustatė, kad elektros energetikos sektoriaus reguliavimą, priežiūrą ir kontrolę vykdančių institucijų institucinė sąranga apibrėžiama, elektros energetikos sektoriaus reguliavimą, priežiūrą ir kontrolę vykdančių institucijų tarpusavio sąveikos teisiniai pagrindai, šių institucijų kompetencijos ir įgaliojimų apimtys ir turinys grindžiami Lietuvos Respublikos energetikos įstatymo (toliau – Energetikos įstatymas), Lietuvos Respublikos elektros energetikos įstatymo (toliau – Elektros energetikos įstatymas) normomis. Taip pat pažymėtina, kad kai kurie elektros energetikos sektoriaus reguliavimą, priežiūrą ir kontrolę vykdančių institucijų teisinio statuso, jų kompetencijos teisinio reguliavimo aspektai reglamentuojami ir Europos Sąjungos teisės aktuose, tarp kurių, STT nuomone, išskirtina Europos Parlamento ir Tarybos Direktyva 2009/72/EB „Dėl elektros energijos vidaus rinkos bendrųjų taisyklių“ (toliau – Direktyva). Vadovaudamasi Direktyvos preambulės 33, 34, 36 punktuose⁵, 35 straipsnio 1, 4 ir 5 dalyse⁶, 37 straipsnio 1, 4 ir 6⁷

² Per apibrėžtą laikotarpį elektros energijos perdavimo aukštos (330 kV ir 110 kV) įtampos tinklais paslaugos sąnaudų bei pelno sumos ir elektros energijos kiekio, siunčiamo iš perdavimo tinklų, santykis.

³ Per apibrėžtą laikotarpį elektros energijos skirstymo vidutinės (35–6 kV) ir žemos (0,4 kV) įtampos tinklais paslaugos sąnaudų bei pelno sumos ir elektros energijos kiekio, siunčiamo iš atitinkamų skirstomųjų tinklų, santykis.

⁴ Per apibrėžtą laikotarpį elektros energijos visuomeninio arba nepriklausomo tiekėjo darbo su vartotojais ir kitais elektros energijos rinkos dalyviais sąnaudų bei pelno sumos ir patiekto vartotojams elektros energijos kiekio santykis.

⁵ Direktyvos preambulės 33 punktas nustato, kad „<...> nustatytas reikalavimas valstybėms narėms įsteigti reguliavimo institucijas, kurioms būtų suteikta speciali kompetencija. <...> nacionalinės reguliavimo institucijos turėtų turėti galimybę spręsti su elektros energijos ir dujų sektoriais susijusius klausimus“.

Direktyvos preambulės 34 punktas nustato, kad „<...> reguliavimo institucijos turi turėti galimybę priimti sprendimus visais svarbiais reguliavimo klausimais ir būti visiškai nepriklausomos nuo visų kitų viešųjų ar privačiųjų interesų įtakos. <...> Valstybės narės, siekdamos didinti nacionalinės reguliavimo institucijos nepriklausomumą nuo bet kokių politinių arba ekonominių interesų ir taikydamos atitinkamą rotacijos sistemą, turėtų turėti galimybę tinkamai atsižvelgti į turimus žmogiškuosius išteklius ir valdybos dydį“.

Direktyvos preambulės 36 punktas nustato, kad „<...> reguliavimo institucijos turėtų turėti galimybę nustatyti ar patvirtinti tarifus arba metodikas, kuriomis remiantis apskaičiuojami tarifai, atsižvelgiant į perdavimo sistemos operatoriaus ar skirstymo sistemos operatoriaus (-ių) pasiūlymą, arba į pasiūlymą, dėl kurio susitarė šis (-ie) operatorius (-iai) ir tinklo naudotojai. Atlikdamos šias užduotis, nacionalinės reguliavimo institucijos turėtų užtikrinti, kad perdavimo ir skirstymo tarifai būtų nediskriminaciniai ir atspindintys išlaidas, ir turėtų atsižvelgti į ilgalaikes, ribines ir išvengtas tinklo išlaidas dėl gamybos skirstymo ir paklausos valdymo priemonių.“

⁶ Direktyvos 35 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta, kad „<...> valstybė narė paskiria vieną nacionalinę reguliavimo instituciją nacionaliniu lygmeniu“.

Direktyvos 35 straipsnio 4 dalyje įtvirtinta, kad „Valstybės narės garantuoja reguliavimo institucijos nepriklausomumą ir užtikrina, kad ji nešališkai ir skaidriai naudotųsi savo įgaliojimais, <...> būtų teisiškai atskirta ir funkciniu atžvilgiu nepriklausoma nuo kito viešojo ar privačiojo subjekto, <...> veiktų nepriklausomai nuo visų rinkos interesų <...> vykdydama reguliavimo užduotis, nesiektų gauti jokios Vyriausybės arba kito viešojo ar privačiojo subjekto tiesioginių nurodymų ir jų nevykdytų <...>“.

dalyse įtvirtintomis nuostatomis, valstybės narės privalo įsteigti nepriklausomą reguliavimo instituciją, kuriai būtų suteikta speciali kompetencija, be kitų dalykų, apimanti elektros energijos perdavimo, skirstymo paslaugų tarifų nustatymą arba šių tarifų nustatymo metodikų patvirtinimą.

Atsižvelgiant į Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 288 straipsnio, įtvirtinančio Europos Sąjungos teisės aktų sistemą ir jų galiojimo bei taikymo ypatumus, kontekstą⁸, cituotos Direktyvos nuostatos yra inkorporuotos į Energetikos ir Elektros energetikos įstatymus. Pavyzdžiui: Energetikos įstatymo 4 straipsnio 2 dalies 5 punkte įtvirtinta, kad energetikos veiklos valdymą, reguliavimą, priežiūrą ir kontrolę Lietuvos Respublikoje pagal kompetenciją atlieka VKEKK. Šio teisės akto 8 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad energetikos srityje veikiančių subjektų veiklą reguliuoja ir valstybinę energetikos priežiūrą atlieka VKEKK, kuri yra Europos Sąjungos teisės aktuose nustatyta nacionalinė reguliavimo institucija. Energetikos įstatymo 19 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad energetikos sektoriuje kainos reguliuojamos tvirtinant paslaugų ar energijos kainas, nustatant jų viršutines ribas ar kainų reguliavimo tvarką, o 8 straipsnio 9 dalyje – kad valstybės reguliuojamų kainų nustatymo metodikas nustato, valstybės reguliuojamas kainas ir kainų viršutines ribas tvirtina VKEKK, kuri taip pat, be kitų nustatytų funkcijų, rengia ir teikia Vyriausybei valstybės reguliuojamų kainų nustatymo principus, kontroliuoja, kaip taikomos valstybės reguliuojamos kainos ir tarifai, vienašališkai nustato valstybės reguliuojamas kainas, jeigu energetikos įmonės nesilaiko šių kainų nustatymo reikalavimų.

Elektros energetikos įstatymo 5 straipsnio 2 dalies 4 punkte apibrėžiamas VKEKK, kaip elektros energetikos veiklos valdymą, reguliavimą, priežiūrą ir kontrolę atliekančios institucijos, statusas, 9 straipsnio 2 ir 3 dalyse nustatytos VKEKK funkcijos, kad VKEKK rengia valstybės reguliuojamų kainų nustatymo principus⁹, tvirtina elektros energijos perdavimo, skirstymo ir

Direktyvos 35 straipsnio 5 dalyje įtvirtinta, kad „<...> siekdamas apsaugoti reguliavimo institucijos nepriklausomumą, valstybės narės <...> užtikrina, kad <...> reguliavimo institucija galėtų priimti savarankiškus sprendimus, nepriklausomai nuo jokio politinio organo <...>“.

⁷ Direktyvos 37 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta, kad reguliavimo institucijos pareigos turi apimti, „<...> laikantis skaidrumo kriterijų, nustatyti ar patvirtinti perdavimo ar skirstymo tarifus arba jų metodikas <...>, užtikrinti, kad perdavimo ir skirstymo sistemos operatoriai <...> taip pat visos elektros energijos įmonės laikytųsi <...> nustatytų įpareigojimų, <...> stebėti veiklos skaidrumo lygį, įskaitant didmenines kainas, ir užtikrinti, kad elektros energijos įmonės laikytųsi skaidrumo įpareigojimų <...>“.

Direktyvos 37 straipsnio 4 dalyje įtvirtinta, kad „<...> valstybės narės užtikrina, kad reguliavimo institucijoms būtų suteikti įgaliojimai, kuriais naudodamosi jos galėtų efektyviai ir operatyviai vykdyti <...> nurodytas pareigas, <...> reguliavimo institucija turi bent šiuos įgaliojimus: <...> priimti privalomus sprendimus dėl elektros energijos įmonių, <...> reikalauti, kad elektros energijos įmonės pateiktų visą informaciją, būtiną jos užduotims atlikti <...>“.

Direktyvos 37 straipsnio 6 dalyje įtvirtinta, kad „<...> reguliavimo institucijos atsako už tai, kad būtų nustatytos ar patvirtintos bent tos metodikos, <...> įskaitant perdavimo ir skirstymo tarifus ar jų metodikas. Taikant tuos tarifus ar metodikas sudaromos galimybės būtinąsias investicijas į tinklus vykdyti tokiu būdu, kad šios investicijos užtikrintų tinklų gyvybingumą <...>“.

⁸ Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 288 straipsnio 3 dalyje nustatyta, kad Direktyva yra privaloma kiekvienai valstybei narei, kuriai ji skirta, rezultato, kurį reikia pasiekti, atžvilgiu, bet nacionalinės valdžios institucijos pasirenka jos įgyvendinimo formą ir būdus.

⁹ Elektros energetikos įstatymo 9 straipsnio 3 dalies 3 punktas.

visuomeninio tiekimo paslaugų kainų viršutinių ribų skaičiavimo metodikas, nustato valstybės reguliuojamų paslaugų ir elektros energijos kainų viršutines ribas¹⁰, paslaugų teikėjų teikimu skelbia elektros energijos perdavimo, skirstymo ir visuomeninio tiekimo paslaugų kainas¹¹, nustato elektros energijos perdavimo, skirstymo ir visuomeninio tiekimo paslaugų kainų diferencijavimo tvarką¹².

VKEKK kompetencija, reglamentuojant elektros energijos perdavimo, skirstymo ir visuomeninio tiekimo paslaugų ir visuomeninės elektros energijos kainų nustatymo tvarką ir nustatant viršutines šių kainų ribas, detalizuojama VKEKK nuostatų, patvirtintų Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. lapkričio 7 d. nutarimu Nr. 1747 (Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012 m. birželio 13 d. nutarimo Nr. 696 redakcija) (toliau – Nuostatai), 10.1, 10.3, 10.4, 10.8, 10.15, 10.16, 10.24, 10.25 punktuose¹³.

Minėtų teisės normų turinio kompleksinė analizė atskleidžia, kad įstatymo leidėjas VKEKK suteikia plačią diskreciją savarankiškai tvirtinti valstybės reguliuojamų kainų nustatymo metodikas, nustatyti elektros energijos perdavimo, skirstymo ir visuomeninio tiekimo paslaugų kainų viršutines ribas. Kita vertus, VKEKK diskrecija aptariamose srityse nėra absoliuti, įstatymo leidėjas neapsiribojo vien tik VKEKK, kaip elektros energetikos sektoriaus reguliavimą, priežiūrą ir kontrolę vykdančios institucijos, kompetencijos ir įgaliojimų, nustatant elektros energijos perdavimo, skirstymo ir visuomeninio tiekimo paslaugų ir visuomeninės elektros energijos viršutines kainų ribas, nustatymu. Tiek Energetikos, tiek ir Elektros energetikos įstatymuose apibrėžiami perdavimo, skirstymo ir visuomeninio tiekimo paslaugų kainų nustatymui įtakos turintys bendrieji energetikos veiklos ir specialieji elektros energetikos reguliavimo tikslai, įtvirtinamas perdavimo, skirstymo ir visuomeninio tiekimo paslaugų kainų nustatymo teisinio reguliavimo mechanizmas, apimantis elektros energijos kainų reguliavimo teisinius pagrindus ir priemones, įtvirtinamos elektros energijos kainų reguliavimo reglamentavimo ir viršutinių kainų ribų nustatymo principinės nuostatos, kai kurios kainų reguliavimo ir jų viršutinių ribų nustatymo procedūrų normos.

¹⁰ Elektros energetikos įstatymo 9 straipsnio 3 dalies 5 punktas.

¹¹ Elektros energetikos įstatymo 9 straipsnio 3 dalies 6 punktas.

¹² Elektros energetikos įstatymo 9 straipsnio 3 dalies 9 punktas.

¹³ Nuostatų 10.1 punkte nustatyta, kad VKEKK tvirtina valstybės reguliuojamų kainų nustatymo metodikas; 10.3 punkte, kad – prireikus rengia ir teikia Vyriausybei valstybės reguliuojamų kainų nustatymo principus; 10.4 punkte – nustato valstybės reguliuojamas kainas ir jų viršutines ribas; 10.8 punkte – vienašališkai nustato valstybės reguliuojamas kainas, jeigu energetikos įmonės <...>; 10.15 punkte – ne rečiau kaip kartą per metus skelbia rekomendacijas, susijusias su paslaugų energetikos sektoriuje kainų atitiktimi skaidrumo, nediskriminavimo ir kitiems teisės aktų nustatytiems reikalavimams, teikia jas Konkurencijos tarybai; 10.16 punkte – kontroliuoja, kaip taikomos valstybės reguliuojamos kainos ir tarifai; 10.24 punkte – derina energetikos įmonių, besiverčiančių veikla, kurios kainos yra reguliuojamos, numatomas investicijas; 10.25 punkte – nustato energetikos įmonių, besiverčiančių veikla, kurios kainos yra valstybės reguliuojamos, šioje veikloje naudojamo ilgalaikio turto nusidėvėjimo (amortizacijos) normas.

Aktualu, kad:

a) Energetikos įstatymo 19 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad nustatant valstybės reguliuojamas kainas turi būti numatytos būtinos energijos gamybos, pirkimo, perdavimo, skirstymo, tiekimo išlaidos, įvertinta protingumo kriterijus atitinkanti investicijų grąža ir (ar) nuosavybės grąža, taip pat gali būti atsižvelgiama į energetikos sektoriaus plėtrą ir energijos efektyvumą, viešuosius interesus atitinkančių paslaugų teikimą.

b) Elektros energetikos įstatymas nustato, kad: 1) *Perdavimo, skirstymo ir visuomeninio tiekimo paslaugų ir visuomeninės elektros energijos kainos reguliuojamos VKEKK, vadovaujantis viršutinių kainų ribų nustatymo metodikomis, nustatant viršutines kainų ribas 5 metų reguliavimo laikotarpiui¹⁴. Viršutinės perdavimo, skirstymo ir visuomeninio tiekimo paslaugų kainų ribos gali būti koreguojamos, kai yra esminių vieno ar kelių veiksnių, kuriais remiantis buvo nustatytos viršutinės kainų ribos, pokyčių¹⁵. 2) VKEKK, reguliuodama perdavimo, skirstymo ir visuomeninio tiekimo paslaugų ir visuomeninės elektros energijos kainas, elektros energijos perdavimo, skirstymo paslaugų teikėjams ir (ar) visuomeniniam tiekėjui nustato įpareigojimus teikti paslaugas sąnaudomis pagrįstomis kainomis, atsižvelgiant į paslaugų teikimo sąnaudas ir protingumo kriterijų atitinkančią investicijų grąžą¹⁶. 3) Protingumo kriterijų atitinkanti investicijų grąža apskaičiuojama atsižvelgiant į Lietuvos banko nefinansinėms korporacijoms suteiktų paskolų metinę palūkanų normą, Vyriausybės vertybinių popierių aukcionų metinę palūkanų normą, valstybės kreditingumo riziką, asmens, kurio atžvilgiu apskaičiuojama protingumo kriterijų atitinkanti investicijų grąža, kapitalo struktūrą ir kitus ekonominius veiksnius, darančius tiesioginę įtaką protingumo kriterijų atitinkančios investicijų grąžos apskaičiavimui¹⁷. 4) VKEKK tvirtinamos kainų nustatymo metodikos turi skatinti teikiamų elektros energijos paslaugų ir vartojimo efektyvumą ir ilgalaikę konkurenciją elektros energijos gamybos ir nepriklausomo tiekimo rinkose, strateginių valstybės elektros energetikos sektoriaus projektų, didinančių valstybės energetinę nepriklausomybę ir elektros energijos tiekimo saugumą bei patikimumą, įgyvendinimą, taip pat didinti naudą vartotojams, skatinti elektros energijos rinkos integraciją ir tiekimo saugumą, turi sudaryti sąlygas remti susijusius mokslinius tyrimus¹⁸. 5) Atsižvelgiant į skatinamąjį reguliavimo principą, nepažeidžiant nustatytų reikalavimų veiklos elektros energetikos sektoriuje saugumui ir patikimumui, pagerinus veiklos elektros energetikos sektoriuje efektyvumo rodiklius, palyginti su VKEKK nustatytais įpareigojimais dėl elektros energijos perdavimo, skirstymo paslaugų teikėjai ir*

¹⁴ Elektros energetikos įstatymo 67 straipsnio 2 dalis, 69 straipsnio 2 dalis.

¹⁵ Elektros energetikos įstatymo 69 straipsnio 3 dalis

¹⁶ Elektros energetikos įstatymo 68 straipsnio 1 dalis, 69 straipsnio 1 dalis.

¹⁷ Elektros energetikos įstatymo 68 straipsnio 3 dalis.

¹⁸ Elektros energetikos įstatymo 68 straipsnio 5 dalis, 69 straipsnio 4 dalis.

visuomeninis tiekėjas turi teisę į didesnę investicijų grąžą per atitinkamą reguliavimo periodą¹⁹. 6) VKEKK nustatomi įpareigojimai turi būti aiškiai apibrėžti, skaidrūs, nediskriminuojantys, patikrinami ir turi užtikrinti vienodas galimybes teikti paslaugas vartotojams²⁰. 7) VKEKK nustatytas viršutinės kainų ribas konkrečias perdavimo, skirstymo ir visuomeninio tiekimo paslaugų kainas ir tarifus nustato ir keičia perdavimo, skirstymo ir visuomeninio tiekimo paslaugų teikėjas, kuris turi teisę diferencijuoti paslaugos kainas pagal objektyvius požymius²¹. 8) VKEKK, patikrinusi, ar paslaugos teikėjui nustatant kainas ir tarifus nebuvo pažeisti kainų ir tarifų nustatymo reikalavimai, ar nediskriminuojami vartotojai, paskelbia nustatytas kainas ir tarifus per 30 kalendorinių dienų nuo prašymo gavimo dienos²². 9) VKEKK reikalauja, kad perdavimo, skirstymo paslaugų teikėjai ir visuomeninis tiekėjas įrodytų nustatytų kainų pagrįstumą sąnaudomis²³. 10) Pasibaigus kiekvieniems reguliavimo periodo metams, VKEKK kontroliuoja, ar paslaugos teikėjas užtikrina nustatytos viršutinės kainų ribos įgyvendinimą. Nustačiusi skirtumą tarp nustatytos viršutinės kainų ribos ir paslaugos teikėjo faktiškai taikyto kainų ir tarifų svertinio vidurkio, VKEKK įpareigoja paslaugos teikėją atitinkamai koreguoti kitų reguliavimo periodo metu kainas ir tarifus²⁴.

Aukščiau cituojamų Energetikos ir Elektros energetikos įstatymų normų turinio kompleksinė analizė leidžia daryti išvadą, kad šiuose teisės aktuose įtvirtintas elektros energijos perdavimo, skirstymo ir visuomeninio tiekimo paslaugų kainų reguliavimo teisinio reglamentavimo mechanizmas, nors ir nustato esmines reguliavimo kryptis, tačiau suponuoja plačias VKEKK diskrecijos ribas aptariamose veiklos srityse. Būtina pažymėti, kad aptariamuose teisės aktuose, nors ir įvardijami elektros energijos perdavimo, skirstymo ir visuomeninio tiekimo paslaugų kainų reguliavimo principai (pavyzdžiui: *prievolė VKEKK nustatant viršutinės kainų ribas atsižvelgti į paslaugų teikimo sąnaudas, užtikrinti paslaugų teikėjui protingumo kriterijų atitinkančią investicijų grąžą, skatinamąjį kainų reguliavimo principą, kai paslaugų teikėjas, pagerinęs veiklos elektros energetikos sektoriuje efektyvumo rodiklius, turi teisę į didesnę investicijų grąžą ir pan.*), tačiau jų turinys nėra visapusiškai atskleidžiamas, t. y. neaišku, kurie esminiai veiksniai ir kokie jų pokyčiai gali suponuoti kainų ribų koregavimą, kokią įtaką Elektros energetikos įstatyme įvardyti kriterijai turi apskaičiuojant investicijų grąžą ir kokia tvarka ji apskaičiuojama, kokia tvarka ir kokiais kriterijais vertinamas paslaugų teikėjo veiklos efektyvumo pokytis ir kokią įtaką jis turi didesnei nei

¹⁹ Elektros energetikos įstatymo 68 straipsnio 4 dalis.

²⁰ Elektros energetikos įstatymo 68 straipsnio 2 dalis.

²¹ Elektros energetikos įstatymo 67 straipsnio 2 dalis, 69 straipsnio 6 dalis.

²² Elektros energetikos įstatymo 69 straipsnio 8 dalis.

²³ Elektros energetikos įstatymo 68 straipsnio 6 dalis.

²⁴ Elektros energetikos įstatymo 69 straipsnio 10 dalis.

nustatyta investicijų grąžai gauti, kokia tvarka diferencijuojamos konkrečios paslaugų kainos, tarifai ir t. t.

Aptariamame elektros energijos perdavimo, skirstymo ir visuomeninio tiekimo paslaugų kainų teisinio reguliavimo kontekste, ypač atsižvelgiant į VKEKK teisinio statuso ypatumus, kai tai pačiai institucijai suteikti įgaliojimai nustatyti teisinį reguliavimą, reguliuojamų kainų viršutinės ribas ir kontroliuoti, kaip paslaugų teikėjai laikosi nustatytų reikalavimų²⁵, STT nuomone, ypač svarbu išsamiai detalizuoti Energetikos ir Elektros energetikos įstatymuose įtvirtintų elektros energijos kainų viršutinių ribų reguliavimo ir jų nustatymo principus, sprendimų priėmimo kriterijus ir tvarką VKEKK tvirtinamose valstybės reguliuojamų elektros energijos kainų viršutinių ribų nustatymo metodikose.

Atlikdami korupcijos rizikos analizę, vertinome Elektros energijos perdavimo ir skirstymo paslaugų kainų ir jų viršutinių ribų nustatymo metodiką, patvirtintą 2009 m. rugsėjo 25 d. VKEKK nutarimu Nr. O3-139 (2012 m. rugsėjo 27 d. redakcija) (toliau – Perdavimo ir skirstymo metodika), ir Visuomeninių elektros energijos kainų, visuomeninio tiekimo paslaugos kainos ir jos viršutinės ribos nustatymo metodiką, patvirtintą 2009 m. lapkričio 9 d. VKEKK nutarimu Nr. O3-199 (2012 m. rugsėjo 28 d. nutarimo Nr. O3-280 redakcija)²⁶ (toliau – Visuomeninio tiekimo metodika), ir nustatėme, kad:

1. Perdavimo ir skirstymo metodika reglamentuoja elektros energijos perdavimo ir skirstymo paslaugų kainų skaičiavimo, šių paslaugų viršutinių ribų skaičiavimo, perskaičiavimo ir nustatymo, elektros energijos perdavimo ir skirstymo paslaugų sąnaudų bei protingumo kriterijų atitinkančios investicijų grąžos skaičiavimo tvarką.

Perdavimo ir skirstymo metodikos 2 punkte nustatyta, kad nustatydamas elektros energijos perdavimo ir skirstymo paslaugų kainų viršutinės ribas 5 metams, VKEKK nustato pradinį atitinkamų veiklų pajamų lygį, kuris „<...> skaičiuojamas ekonomiškai pagrindžiant energijos perdavimo ir skirstymo būtinas sąnaudas bei protingumo kriterijų atitinkančią investicijų grąžos normą <...>“. Pradinis elektros energijos perdavimo ir skirstymo veiklos pajamų lygis fiksuojamas 5 metams, o viršutinė elektros energijos perdavimo ir skirstymo paslaugų riba, „<...> atsižvelgus į

²⁵ Minimą funkcijų neatskyrimą STT laiko veiksniumi, galinčiu didinti korupcijos riziką. Kita vertus, STT nori pabrėžti, kad supranta svarbius VKEKK veiklos tikslus, taip pat būtinybę kontroliuoti monopolines paslaugas teikiančius ūkio subjektus, siekį užtikrinti, kad tokių paslaugų teikimas būtų susietas su jų patiriamomis sąnaudomis, garantuoti nediskriminacines paslaugos gavimo sąlygas vartotojams ir pan., ir jokių būdu nekvestionuoja egzistuojančio elektros energijos kainų reguliavimo modelio, nustatyto ES ir Lietuvos Respublikos teisės aktuose, pagrįstumo.

²⁶ **Perdavimo ir skirstymo metodikoje ir Visuomeninio tiekimo metodikoje nustatomas analogiškas teisinis reglamentavimas (bent jau ta apimtimi, kuria STT teikia atitinkamas pastabas). Toliau Korupcijos rizikos analizės tekste minimos tik atitinkamos Perdavimo ir skirstymo metodikos nuostatos ir jas įtvirtinantys punktai. Pabrėžtina, kad tiek motyvuotos išvados, tiek ir pasiūlymai taikomi ir Visuomeninio tiekimo metodikoje nustatomam teisiniam reglamentavimui.**

nenumatytų pasikeitimų, elektros energijos kiekio poveikio, indeksavimo bei korekcijos koeficientus, perskaičiuojama kasmet“.

Perdavimo ir skirstymo metodikos 5 skyriuje įtvirtintos elektros energijos, atitinkamai perdavimo ir skirstymo paslaugų kainų, atskiras komponentes nustatančios ir apskaičiavimo tvarką apibrėžiančios formulės²⁷.

Perdavimo ir skirstymo metodikos 24 punkte nustatyta sąnaudų elektros energijai perdavimo (skirstymo vidutinės ir žemos įtampos) tinklų savosioms reikmėms pirkti²⁸, o 25 punkte – sąnaudų elektros energijai, sunaudotai ją perduodant ar paskirstant vidutinės ir žemos įtampos tinklų technologiniuose įrenginiuose, pirkti²⁹ skaičiavimo tvarka.

Perdavimo ir skirstymo metodikos 11 skyriuje apibrėžiama būtinųjų elektros energijos perdavimo ir skirstymo sąnaudų³⁰ skaičiavimo tvarka. Perdavimo ir skirstymo metodikos 11 skyriuje įtvirtintomis normomis taip pat reglamentuojama ir perdavimo ir (ar) skirstomųjų tinklų operatoriaus protingumo kriterijų atitinkanti investicijų gražos skaičiavimo tvarka, informacijos ir

²⁷ Atsižvelgiant į 23, 27.1 ir 27.2 punktuose įtvirtintas formules, perdavimo ar skirstymo paslaugos kaina skaičiuojama kaip planuojamų elektros energijos perdavimo (skirstymo) sąnaudų, planuojamų elektros energijos sąnaudų perdavimo (skirstymo vidutinės ir žemos įtampos) tinklų savosioms reikmėms pirkti, sąnaudų, planuojamų elektros energijos, sunaudotos ją perduodant (paskirstant vidutinės ir žemos įtampos) technologiniuose įrenginiuose pirkimo sąnaudų bei perdavimo (skirstymo vidutinės ir žemos įtampos tinklais) veiklos protingumo kriterijų atitinkanti investicijų gražos sumos ir elektros energijos kiekio siunčiamo iš perdavimo (skirstymo vidutinės ir žemos įtampos) tinklų, santykis.

²⁸ Šios sąnaudos skaičiuojamos kaip perdavimo (skirstymo) tinklų įmonės elektros energijos kiekio, *suvartoto savosioms reikmėms*, ir elektros energijos gamybos (*įsigijimo*) kainos perdavimo tinkluose (skirstymo vidutinės įtampos tinkluose atveju prie gamybos (*įsigijimo*) kainos pridėdant perdavimo paslaugos kainą, o skirstymo žemutinės įtampos tinkluose atveju, pridėdant perdavimo ir skirstymo vidutinės įtampos tinklais paslaugos kainą), *sandauga*.

²⁹ Šios sąnaudos skaičiuojamos kaip elektros energijos, *sunaudotos ją perduodant (skirstant) technologiniuose įrenginiuose, kiekio*, sąnaudų šalies vidaus rinkoje (t. y. iš bendro šių sąnaudų kiekio atėmus planuojamą eksportuoti ir perduoti tranzitu elektros energijos kiekį) ir elektros energijos gamybos (*įsigijimo*) kainos perdavimo (skirstymo vidutinės įtampos tinkluose atveju prie gamybos (*įsigijimo*) kainos pridėdant perdavimo paslaugos kainą, o skirstymo žemutinės įtampos tinkluose atveju, pridėdant perdavimo ir skirstymo vidutinės įtampos tinklais paslaugos kainą) tinkluose.

³⁰ Perdavimo ir skirstymo metodikos 78.1 punkte nustatyta, kad *sąnaudos elektros energijai, sunaudotai ją perduodant technologiniuose įrenginiuose ir savosioms reikmėms, pirkti* lygios šiam tikslui iš gamintojų, tiekėjų, biržoje įsigytos elektros energijos ir persiuntimo paslaugų sąnaudų vertei.

Perdavimo ir skirstymo metodikos 78.3 punkte įtvirtinta, kad *dalyvavimo ITC mechanizme sąnaudos* lygios elektros energijos tranzito paslaugų išlaidoms, kurios apskaičiuojamos Atsiskaitymų pagal kompensavimo tarp perdavimo sistemos operatorių mechanizmo sutartyje (angl. *ITC clearing and settlement agreement*) nustatyta tvarka.

Perdavimo ir skirstymo metodikos 78.4 punkte nustatyta, kad *nusidėvėjimo sąnaudos* skaičiuojamos vadovaujantis Pelno mokesčio įstatymo nustatyta tvarka nustatytais ir su Komisija suderintomis turto nusidėvėjimo arba amortizacijos normomis.

Perdavimo ir skirstymo metodikos 78.5 punkte nustatyta, kad *darbo užmokesčio* sąnaudas sudaro suskaičiuotas įmonės personalo visų rūšių darbo užmokestis už atliktą darbą arba dirbtą laiką, skirtą reguliuojamų paslaugų tiekimui.

Perdavimo ir skirstymo metodikos 78.6 punkte nustatyta, kad *socialinio draudimo sąnaudos* skaičiuojamos vadovaujantis nustatytais teisės aktais;

Perdavimo ir skirstymo metodikos 78.7 punkte nustatyta, kad *mokesčiai (turto, žemės nuomos, už gamtos išteklius, už aplinkos teršimą ir kiti)* skaičiuojami, vadovaujantis mokesčių dydžius reglamentuojančiais teisės aktais.

Perdavimo ir skirstymo metodikos 78.8 punkte nustatyta, kad *palūkanos ir kitos finansinės-investicinės veiklos sąnaudos* nepripažįstamos nustatant perdavimo ir skirstymo paslaugų kainų viršutines ribas.

Perdavimo ir skirstymo metodikos 78.10 punkte nustatyta, kad *kitų sąlygiškai pastovių sąnaudų*, reikalingų užtikrinti reguliuojamą veiklą, duomenys pateikiami Komisijai pagal Metodikos 1 ar 2 priedą jų pagrįstumui įvertinti.

duomenų, kuriuos perdavimo ir skirstyto sistemų operatoriai turi pateikti VKEKK, turinys ir teikimo tvarka³¹.

Perdavimo ir skirstymo metodikos 36 ir 57 punktuose nustatyta, kad VKEKK, remdamasi perdavimo (skirstymo) sistemų operatorių pateiktų praėjusių ir planuojamų penkerių metų elektros energijos perdavimo ir skirstymo veiklos būtinų sąnaudų ir protingumo kriterijų atitinkančios investicijų gražos analize, taip pat palyginus su gerą praktinį pavyzdį turinčių palyginamų arba analogiškų įmonių duomenimis, pagal atliktą lyginamąją analizę nustato vidutines planuojamas būtinas elektros energijos perdavimo (skirstymo vidutinės ir žemos įtampos tinkluose) pajamas penkeriems metams į priekį, t. y. pradinį planuojamų elektros energijos perdavimo (skirstymo) pajamų lygį kiekvieniems būsimeis metams.

Kompleksinė cituotų Perdavimo ir skirstymo metodikos punktų normomis grindžiamo teisinio reguliavimo mechanizmo analizė leidžia manyti, kad tinkamo ir pagrįsto pradinio planuojamų elektros energijos perdavimo (skirstymo) pajamų lygio nustatymas yra vienas iš prieštaringiausių elektros energijos perdavimo ir skirstymo paslaugų kainų viršutinių ribų nustatymo procedūros etapų.

Pažymėtina, kad pagal Lietuvos Respublikos teisėkūros pagrindų įstatymo 3 straipsnio 2 dalies 7 punkto nuostatas teisės normos turi derėti tarpusavyje, žemesnės teisinės galios teisės aktai neturi prieštarauti aukštesnės teisinės galios teisės aktams. Teisės aktų hierarchijos klausimai ne kartą yra nagrinėti ir Konstitucinio Teismo jurisprudencijoje³².

STT mano, kad Perdavimo ir skirstymo metodikos, ypač 2, 36, 57 punktuose, nustatomas reguliavimas galimai (bent jau teisinės technikos, teisinės metodologijos – ypač teisinės logikos aspektais) konkuruoja su Elektros energetikos įstatymo 69 straipsnyje įtvirtintu teisiniu reglamentavimu. Elektros energetikos įstatymo 69 straipsnio 2 dalyje įtvirtinta, kad viršutinės perdavimo, skirstymo ir visuomeninio tiekimo paslaugų kainų ribos nustatomos 5 metų reguliavimo

³¹ Remiantis Perdavimo ir skirstymo metodikos 77 ir 87 punktų nuostatomis, perdavimo ir skirstymo sistemų operatoriai kasmet iki rugsėjo 1 d. raštu ir elektroniniu būdu VKEKK pateikia informaciją ir duomenis (aptariamo teisės akto prieduose nustatytoje formose detalizuojamos informacijos ir duomenų kategorijos) apie elektros energijos perdavimo ir skirstymo paslaugų sąnaudas. Minimi duomenys pateikiami už einamuosius metus ir planuojamą 5 metų laikotarpį.

³² Konstitucinis Teismas yra konstatavęs kad:

1) Iš konstitucinio teisinės valstybės principo, kitų konstitucinių imperatyvų kylantis reikalavimas įstatymų leidėjui, kitiems teisėkūros subjektams paisyti iš Konstitucijos kylančios teisės aktų hierarchijos *inter alia* reiškia, kad poįstatyminiu teisės aktu yra realizuojamos įstatymo normos, tačiau toks teisės aktas negali pakeisti paties įstatymo // Konstitucinio Teismo 1994 m. sausio 19 d. nutarimas.

2) Poįstatyminiai teisės aktai negali prieštarauti įstatymams, poįstatyminiai teisės aktai turi būti priimami remiantis įstatymais // Konstitucinio Teismo 2003 m. gruodžio 30 d., 2004 m. kovo 5 d., 2004 m. gruodžio 13 d., 2005 m. vasario 7 d., 2007 m. gegužės 5 d., 2007 m. rugpjūčio 13 d., 2007 m. rugsėjo 6 d., 2009 m. balandžio 29 d., 2009 m. spalio 8 d. nutarimai.

3) Žemesnės galios teisės aktuose draudžiama nustatyti tokį teisinį reguliavimą, kuris konkuruotų su nustatytoju aukštesnės galios teisės aktuose // Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 13 d., 2005 m. sausio 19 d. nutarimai, 2005 m. rugsėjo 20 d. sprendimas, 2006 m. kovo 28 d., 2006 m. gegužės 31 d., 2007 m. lapkričio 29 d. nutarimai.

laikotarpiui. Tuo tarpu Perdavimo ir skirstymo metodikos 2, 36 ir 57 punktuose įtvirtintas toks teisinis reguliavimas, kai VKEKK 5 metų reguliavimo laikotarpiui nustato ne elektros energijos perdavimo ir skirstymo paslaugų viršutines kainų ribas, o pradinį planuojamų elektros energijos perdavimo (skirstymo) pajamų lygį.

STT nori atkreipti dėmesį, kad korupcijos rizikos analizės metu nevertino Perdavimo ir skirstymo metodika nustatomo elektros energijos perdavimo ir skirstymo paslaugų kainų viršutinių ribų nustatymo reglamentavimo ekonominio pagrįstumo, tikslingumo, efektyvumo, veiksmingumo ar kt. panašių aspektų. Todėl, STT nuomone, aptariamas, teisės aktuose vartojamų sąvokinių kategorijų neatitikimas gali būti formalaus pobūdžio, t. y. pradinio planuojamų pajamų lygio kategorija Perdavimo ir skirstymo metodikoje gali būti naudojama kaip išvestinė, tarpinė ar pagalbinė komponentė, leidžianti tinkamai apskaičiuoti elektros energijos perdavimo ir skirstymo paslaugos kainos viršutinę ribą.

Kita vertus, pabrėžtina, kad nepaisant ypatingos pradinio planuojamų elektros energijos perdavimo (skirstymo) veiklos pajamų lygio svarbos, nustatant viršutines elektros energijos perdavimo ir skirstymo paslaugų kainų viršutines ribas (atsižvelgiant į Perdavimo ir skirstymo metodikos 6 ir 8 skyrių nuostatas, būtent pagal pradinį planuojamų elektros energijos perdavimo (skirstymo) veiklos pajamų lygį, kasmet, atsižvelgus į nenumatytų pasikeitimų, elektros energijos kiekio poveikio, indeksavimo bei korekcijos koeficientus, koreguojama viršutinė elektros energijos perdavimo ir (ar) skirstymo paslaugų kainos riba), *šio lygio nustatymo tvarka reglamentuojama nepakankamai išsamiai.*

Kaip jau minėta, Perdavimo ir skirstymo metodikos 24 ir 25 punktuose apibrėžiama atitinkamai sąnaudų elektros energijai perdavimo (*skirstymo vidutinės ir žemos įtampos*) tinklų savosioms reikmėms ir sąnaudų elektros energijai, sunaudotai ją perduodant (*paskirstant vidutinės ir žemos įtampos*) tinklų technologiniuose įrenginiuose pirkti skaičiavimo tvarka, 11 skyriuje – būtinųjų elektros energijos perdavimo ir skirstymo sąnaudų rūšys ir jų skaičiavimo tvarka, protingumo kriterijų atitinkančios investicijų gražos skaičiavimo tvarka, informacijos ir duomenų, kuriuos VKEKK turi pateikti perdavimo ar skirstymo tinklų operatoriai, kategorijos, t. y. apibrėžiamos pradiniam planuojamų elektros energijos perdavimo (skirstymo) pajamų lygiui apskaičiuoti būtinos matematinės formulės, pakankamai išsamiai detalizuojamos šiose formulėse naudojamos komponentės.

Kita vertus, remiantis Perdavimo ir skirstymo metodikos nuostatomis, pradinis planuojamų elektros energijos perdavimo (skirstymo) pajamų lygis nustatomas VKEKK analizuojant perdavimo ir skirstymo sistemų operatorių pateiktus *duomenis apie planuojamas 5 metų energijos perdavimo ir skirstymo veiklos būtinas sąnaudas.* Atkreiptinas dėmesys, kad Perdavimo ir skirstymo

metodika ar kiti VKEKK priimti teisės aktai jokių reikalavimų elektros energijos perdavimo ir skirstymo tinklų operatoriams, susijusių su elektros energijos perdavimo ar skirstymo sąnaudų prognozavimu (pavyzdžiui: *sąnaudų prognozavimo procesu ir tvarka, standartais ir principais, būdais ir metodais, naudotinomis prognozavimo metodikomis, reikalavimų prognozių patikimumui, nešališkumui ir pan.*), nenustato. Perdavimo ir skirstymo metodika ar kitas VKEKK priimtas teisės aktas *nereglamentuoja ir VKEKK atliekamos planuojamų duomenų apie perdavimo ir skirstymo veiklos būtinas sąnaudas analizės atlikimo tvarkos*. Neaišku, kokiais principais ar kriterijais vadovaujasi VKEKK, analizuodama ir vertindama perdavimo ar skirstymo sistemų operatorių pateiktus duomenis apie planuojamas sąnaudas, šių duomenų pagrįstumą ir patikimumą (juo labiau, kad Perdavimo ir skirstymo metodikos 77 punkte duomenų už ataskaitinius metus, kurie iš dalies taip pat paremti sąnaudų prognozėmis, prognozavimo tvarka yra apibrėžta³³).

Taip pat atkreiptinas dėmesys, kad Perdavimo ir skirstymo metodika ar kitas VKEKK priimtas teisės aktas *nenustato ir gerą praktinį pavyzdį turinčių palyginamųjų ar analogiškų įmonių*, kurių duomenys, remiantis aptariamo teisės akto 36 ir 57 punktų nuostatomis, analizuojami vertinant perdavimo ar skirstymo tinklų operatorių pateiktus duomenis apie planuojamas sąnaudas, *sąrašo ar principų arba kriterijų, kuriais vadovaudamasi VKEKK parenka tokias įmones*. Be to, *nėra aiškiai apibrėžta, kokią įtaką palyginamųjų ar analogiškų įmonių duomenų (ir kokių duomenų) analizė gali turėti vertinant perdavimo ar skirstymo tinklų operatorių pateiktus duomenis*, nustatant pradinį planuojamų elektros energijos perdavimo (skirstymo) pajamų lygį, pavyzdžiui, tuo atveju, kai perdavimo ar skirstymo tinklų operatorių pateikti prognostiniai duomenys ir palyginamųjų ar analogiškų įmonių atitinkami rodikliai akivaizdžiai skiriasi.

2. Perdavimo ir skirstymo metodikos 77 punkte įtvirtinta, kad elektros energijos perdavimo ir skirstymo sąnaudos, pagrįstos realiais ekonominiais kaštais, nustatomos pagal prieduose pateiktas formas. Perdavimo ir skirstymo metodikos 1 ir 2 prieduose įvardijamos tokios sąnaudos: 1) sąnaudos elektros energijos perdavimo (skirstymo) veikloje, 2) sąnaudos elektros energijai pirkti iš elektrinių perdavimo technologiniuose įrenginiuose sąnaudoms ir savoms reikmėms padengti, 3) santykinai pastovios sąnaudos³⁴. Pažymėtina tai, kad atskirais atvejais, elektros energijos perdavimo

³³ Įtvirtinta, kad elektros energijos perdavimo ir skirstymo paslaugų sąnaudos, pagrįstos realiais ekonominiais kaštais, nustatomos pagal metodikos prieduose pateiktas formas. Duomenys pateikiami už ataskaitinius metus (suma faktinių duomenų už pirmus 6 kalendorinių metų mėnesius ir prognozuojamų duomenų už paskutinius 6 kalendorinių metų mėnesius, mėnesinius duomenis nustatant kaip 3 praėjusių kalendorinių metų 6 paskutinių mėnesių kiekių vidurkį).

³⁴ Prie šių sąnaudų priskiriama: prekybos energijos išteklių organizavimas ir energijos išteklių biržos administravimas funkcijai užtikrinti; dalyvavimas ENTSO-E ITC mechanizme; nusidėvėjimas ir amortizacija; darbo užmokestis; socialinis draudimas; remontai ir priežiūra; finansinės paslaugos; transportas; komunalinės paslaugos; IT ir telekomunikacijų paslaugos; komandiruotės; konsultacinės paslaugos; mokslo ir tyrimų darbai; personalo vystymas; žalos atlyginimas; informacijos ir duomenų šaltiniai; turto apsaugos sąnaudos; turto nuoma; draudimo sąnaudos; asociacijų nario mokesčiai; reklama ir viešieji ryšiai; baudos ir teisminės išlaidos; įvairios kitos sąnaudos, mokesčiai, atidėjimai ir vertės sumažėjimas; kontrarinė grįžtamųjų medžiagų sąskaita; palūkanos.

ir skirstymo kai kurių sąnaudų rūšių apskaičiavimo tvarka, STT manymu, reglamentuojama nepakankamai išsamiai. Pavyzdžiui: Perdavimo ir skirstymo metodikos 78.5 papunktyje nustatyta, kad darbo užmokesčio sąnaudas sudaro suskaičiuotas įmonės personalo visų rūšių darbo užmokestis už atliktą darbą arba dirbtą laiką, skirtą reguliuojamų paslaugų tiekimui. *Kokiais kriterijais ar vertinimais vadovaujasi VKEKK, įvertindama darbo užmokesčio sąnaudas ir jų ryšį su reguliuojamų paslaugų teikimu, VKEKK priimtais teisės aktais nėra apibrėžiama.* Tai, kad atskirų sąnaudų rūšių apskaičiavimo tvarka reglamentuojama nepakankamai išsamiai rodo pavyzdys: VKEKK 2013 m. rugsėjo 20 d. pažymoje „Dėl AB LITGRID perdavimo paslaugos kainos viršutinės ribos 2014 metams perskaičiavimo“ nurodė, kad „<...> Elektros skyrius apskaičiavo AB LITGRID per 2 metus uždirbtą pajamų dydį, viršijantį Komisijos nustatytą leistiną pelną <...> darbo apmokėjimo lėšų viršijimas palyginti su nustatytom lėšom pradiniam pajamų lygyje 2011 m. 6.205 mln. Lt. 2012 m. 6.559 mln. Lt. <...>“. Tuo tarpu, AB LITGRID 2013 m. rugsėjo 24 d. raštu Nr. R1-8424, VKEKK pateiktos informacijos analizė atskleidžia, kad VKEKK, nustatydamas bendrovei pradinį planuojamų pajamų lygį darbo užmokesčio lėšas nustatė pagal „<...> Statistikos departamento skelbiamą visų energetikos įmonių vidutinį atlyginimą <...>“, o ne suskaičiuotą įmonės personalo visų rūšių darbo užmokestį už atliktą darbą arba dirbtą laiką, skirtą reguliuojamų paslaugų tiekimui, kaip numato Perdavimo ir skirstymo metodikos 78.5 papunktis.

3. Perdavimo ir skirstymo metodikos 79–79¹.6 punktuose nustatoma perdavimo ir (ar) skirstomųjų tinklų operatoriaus protingumo kriterijų atitinkančios investicijų grąžos skaičiavimo tvarka, įtvirtinanti, kad pastaroji skaičiuojama kaip protingumo kriterijų atitinkančios investicijų grąžos normos ir perdavimo (skirstymo) sistemos operatoriaus licencijuojamoje veikloje naudojamo turto vertės sandauga. Protingumo kriterijų atitinkančios investicijų grąžos norma nustatoma kaip vidutinė svertinė kapitalo kaina prieš apmokestinimą. Protingumo kriterijų atitinkančios investicijų grąžos norma nustatoma pagal Perdavimo ir skirstymo metodikos 79¹ punkte įtvirtintą formulę, skaičiavimuose naudojant apibrėžtas komponentes: skolinto kapitalo kainą (palūkanų normą), skolinto (finansavimo skolintomis lėšomis dalies) ir nuosavo kapitalo dydį vieneto dalimis, nuosavo kapitalo grąžą (*kuri apskaičiuojama pagal aptariamo teisės akto 79¹.3 papunktyje nustatytą formulę, atsižvelgiant į nerizikingų investicijų grąžos normą, nuosavybės rizikos premiją ir santykinį rizikos matmenį, atspindintį ūkio šakos rizikingumo lygį, palyginti su bendru šalies ūkio rizikingumu*) ir Lietuvoje taikomo pelno mokesčio tarifą.

Įvertinę protingumo kriterijų atitinkančios investicijų grąžos normos nustatymo tvarką reglamentuojančias Perdavimo ir skirstymo metodikos normas, manome, kad aptariamo teisės akto 79¹.2 papunktyje apibrėžiamų skolinto kapitalo kainos ir 79¹.4 papunktyje – nerizikingų investicijų grąžos normos, komponentių apskaičiavimo tvarka yra apibrėžta skaidriai ir išsamiai, nustatomi

aiškūs ir pamatuojami vertinamieji kriterijai, leidžiantys nustatyti šių komponentių kiekybines reikšmes, siejant pastarąsias su Lietuvos banko atitinkamų paskolų palūkanų norma³⁵ ar Vyriausybės vertybinių popierių vidutiniu svertiniu vidurkiu³⁶.

Tuo tarpu skolinto kapitalo dalies komponentės, kuri remiantis Perdavimo ir skirstymo metodikos 79¹.1 papunkčio nuostatomis, atsižvelgiant į „<...> optimalią finansavimo struktūrą, užtikrinančią mažiausią kapitalo kainą, ir *Lietuvoje veikiančių komercinių bankų taikomas finansavimo sąlygas nuosavo finansavimo lėšų ir skolinto finansavimo lėšų santykio aspektu*“, nustatymo tvarka nėra reglamentuojama taip išsamiai. Pažymėtina, kad Perdavimo ar skirstymo metodikoje *nėra apibrėžiami kriterijai, kuriais remdamasi VKEKK galėtų nustatyti finansavimo struktūros optimalumą, be to, neapibrėžiama tvarka ar kriterijai, kaip derėtų atsižvelgti į komercinių bankų taikomas finansavimo sąlygas, ypač tuo atveju, jei jų taikomos finansavimo sąlygos skiriasi, reikalavimai informacijos šaltiniams, kuriais turėtų būti grindžiama optimali finansavimo struktūra.*

Pavyzdžiui: VKEKK 2012 m. sausio 30 d. pažymoje Nr. O5-18 „Dėl vidutinės svartinės kapitalo kainos Lietuvos atsinaujinančių išteklių energetikos sektoriuje skaičiavimo ir rezultatų“ (toliau – WACC pažyma)³⁷ teigiama, kad „<...> nustatant skolinto kapitalo dalį <...> atsižvelgta į šias aplinkybes, <...> Lietuvos komerciniai bankai linkę skolinti nuo 60 iki 70 proc. įkeičiamo nekilnojamojo turto vertės (šiuos teiginius VKEKK grindė 2011 m. spalio mėn. bankų apklausos dėl skolinimo sąlygų ir nefinansinių įmonių apklausos dėl veiklos finansavimo apžvalga). <...> žemesnės rizikos projektams skolinto kapitalo dalis paprastai siekia 70–80 proc., aukštesnės – 50–60 proc. (šiuos teiginius VKEKK grindė autorių H. Cleijne, W. Ruijgork projektinės studijos

³⁵ Remiantis Perdavimo ir skirstymo metodikos 79¹.2 papunkčio nuostatomis, skolinto kapitalo kaina (palūkanų norma) atitinka paskutinių 12 mėnesių, prieš nustatant VKEKK elektros energijos perdavimo (skirstymo) paslaugos kainos viršutinę ribą, Lietuvos banko skelbiamų nefinansinėms korporacijoms suteiktų naujų paskolų, kurių trukmė ilgesnė nei 1 metai, palūkanų normų vidurkį. Skolinto kapitalo kaina (palūkanų norma) negali viršyti nuo 2004 m. spalio mėnesio iki paskutinio mėnesio, prieš nustatant Komisijai elektros energijos perdavimo (skirstymo) paslaugos kainos viršutinę ribą, Lietuvos banko skelbiamų nefinansinėms korporacijoms suteiktų naujų paskolų, kurių trukmė ilgesnė nei vieneri metai, palūkanų normų vidurkio, išskyrus 2008 m. spalio mėn. – 2009 gruodžio mėn. laikotarpį (ekonomikos sunkmečio laikotarpį, vadovaujantis Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009 m. spalio 14 d. nutarimu Nr. 1295 „Dėl ekonomikos sunkmečio“).

³⁶ Remiantis Perdavimo ir skirstymo metodikos 79¹.4 papunkčio nuostatomis, nerizikingų investicijų grąžos norma atitinka ne trumpesnės nei 10 metų Vyriausybės vertybinių popierių (toliau – VVP) litais trukmės aukcionų, vykusių per paskutinius 10 metų iki paskutinio mėnesio, prieš nustatant Komisijai elektros energijos perdavimo (skirstymo) paslaugos kainos viršutinę ribą, vidutinio svartinio pelningumo vidurkį (proc.). Tuo atveju, jei per paskutinius 10 metų iki paskutinio mėnesio, prieš nustatant Komisijai elektros energijos perdavimo (skirstymo) paslaugos kainos viršutinę ribą, neįvyko nė vienas ne trumpesnės nei 10 metų VVP litais trukmės aukcionas, nerizikinga investicijų grąžos norma nustatoma atsižvelgiant į paskutinio ne trumpesnės nei 10 metų VVP litais trukmės aukciono, vykusio iki paskutinio mėnesio, prieš nustatant Komisijai elektros energijos perdavimo (skirstymo) paslaugos kainos viršutinę ribą, vidutinį svartinį pelningumą (proc.).

³⁷ Korupcijos rizikos analizės metu analizavome 2014 m. balandžio 8 d. VKEKK elektroniniu paštu algirdask@stt.lt pateiktą pažymą, atsižvelgdami į VKEKK Dujų ir elektros departamento Elektros skyriaus patarėjos („<...> elektros sektoriaus WACC buvo rengtas atsinaujinančių energijos išteklių sektoriaus pagrindu) argumentais, kur skyrėsi tik skolinto kapitalo kaina (palūkanų norma Rd) ir nuosavo kapitalo grąža (Re), t. y. atitinkamai buvo 5,06 ir 7,34, atsižvelgiant į šio sektoriaus šakos metų vidurkį ir palūkanų normas <...>“.

„Modeling risks of renewable energy investments“, 2004 m., ataskaitos duomenimis). <...> įprastas atsinaujinančių energetikos išteklių investicinių projektų skolos ir nuosavybės santykis – 70 / 30 (šiuos teiginius VKEKK grindė studijos Altran/ADL „Risk quantification and risk management in renewable energy projects“ duomenimis) <...> atsižvelgiant į išdėstytus argumentus, WACC skaičiavimui naudojama 70 proc. siekianti skolinto kapitalo dalis <...>“. Šiuo atveju keltinas klausimas, ar VKEKK argumentai, ypač jiems pagrįsti naudojant informacijos šaltinius, kurie visiškai nesuję su Lietuvoje veikiančių komercinių bankų taikomų finansavimo sąlygų įvertinimu, gali būti tinkami VKEKK sprendimui dėl optimalios finansavimo struktūros pagrįsti.

Vertinant nuosavybės rizikos komponentę nustatyta, kad pastaroji apskaičiuojama remiantis Perdavimo ir skirstymo metodikos 79^{1.5} punkto nuostatomis ir yra lygi šalies, turinčios išvystytą kapitalo rinką, nuosavybės rizikos premijos ir papildomos Lietuvos rinkos rizikos premijos sumai³⁸. Atkreiptinas dėmesys, kad Perdavimo ir skirstymo metodikoje vartojama „šalies su išvystyta kapitalo rinką“ kategorija nėra aiškiai apibrėžta, *nėra detalizuojami ir kriterijai ar principai, kuriuos vertindama VKEKK pasirenka konkrečių šalių nuosavybės rizikos komponentei apskaičiuoti, be to, kaip ir aukščiau aptartu atveju, nėra nustatomi jokie reikalavimai „viešai prieinamiems informacijos šaltiniams“*, kuriais remiantis nustatoma nuosavybės rizikos suma.

4. Perdavimo ir skirstymo metodikos 48 ir 67 punktuose įtvirtinta, kad elektros energijos perdavimo ir skirstymo sistemų operatoriai elektros energijos perdavimo ir skirstymo paslaugų kainų viršutinių ribų projektus suskaičiuoja bei kasmet perskaičiuoja, atsižvelgdami į koregavimo koeficientus, ir visus su tuo susijusius duomenis pateikia Komisijai iki rugsėjo 1 d. Remiantis Perdavimo ir skirstymo metodikos 34, 35, 55 ir 56 punktais elektros energijos perdavimo ir skirstymo kainos koreguojamos nenumatytų pasikeitimų, elektros energijos kiekio poveikio, infliacijos, efektyvumo ir korekcijos koeficientais.

Pagal korekcijos koeficiento skaičiavimo ir taikymo tvarką, reglamentuojamą Perdavimo ir skirstymo metodikos 43, 44³⁹, 64 ir 65⁴⁰ punktuose, korekcijos koeficientas nustatomas kaip praėjusių metų faktinių pajamų ir pajamų, kurias turėjo gauti perdavimo (skirstymo) tinklų operatorius, atsižvelgiant į VKEKK nustatytą perdavimo (skirstymo) paslaugų kainų viršutinę ribą, skirtumas. Korekcijos koeficientas apskaičiuojamas pagal Perdavimo ir skirstymo metodikoje

³⁸ Pagal Perdavimo ir skirstymo metodikos 79^{1.5} papunkčio nuostatą šalies, turinčios išvystytą kapitalo rinką, nuosavybės rizikos premija nustatoma kaip tos šalies paskutinių 20 metų iki metų, prieš nustatant Komisijai elektros energijos perdavimo (skirstymo) paslaugos kainos viršutinę ribą, investicijų į akcijų rinką grąžos ir tos šalies išdo obligacijų grąžos normos skirtumas, remiantis viešai prieinamais duomenų šaltiniais. Papildoma Lietuvos rinkos rizikos premija nustatoma kaip skirtumas tarp Lietuvos kredito reitingą atitinkančios rizikos (proc.) ir šalies, turinčios išvystytą kapitalo rinką, kredito reitingą atitinkančios rizikos (proc.), remiantis viešai prieinamais duomenų šaltiniais.

³⁹ Skaičiuojant perdavimo paslaugos kainos viršutinę ribą.

⁴⁰ Skaičiuojant skirstymo paslaugos kainos viršutinę ribą.

įtvirtintas formules⁴¹, pagal kurias VKEKK, perskaičiuodama viršutinę kainos ribą dėl korekcijos koeficiento, sprendžia dėl negautų / viršytų pajamų įvertinimo pagrįstumo, atsižvelgdama į perdavimo (skirstymo) tinklų operatorių pateiktas „<...> pagrįstas pajamų pokyčio priežastis, sąlygotas elektros energijos skirstymo paslaugos kainos diferencijavimo“.

Atkreiptinas dėmesys, kad Perdavimo ir skirstymo metodikoje ar kitame VKEKK priimtame teisės akte nenustatyti aiškūs, objektyvūs, lengvai pamatuojami *kriterijai, į kuriuos atsižvelgdama VKEKK galėtų įvertinti pajamų pokyčio pagrįstumą ir pajamų pokyčių priežastis*. Akcentuotina, kad tokia aptariamų Perdavimo ir skirstymo metodikos punktų konstrukcija, kai teisės akte aiškiai nėra apibrėžiami korekcijos koeficiento taikymo teisiniai pagrindai, sąlygos ar kriterijai, mūsų nuomone, suponuoja per didelę VKEKK diskreciją savo nuožiūra priimti sprendimą taikyti ir (ar) netaikyti korekcijos koeficiento perskaičiuojant viršutinę perdavimo (skirstymo) kainos ribą. Pavyzdžiui: VKEKK 2013 m. spalio 2 d. pažymoje Nr. O5-342 „Dėl akcinės bendrovės LESTO skirstymo paslaugos vidutinės ir žemos įtampos tinklais kainos viršutinės ribos 2014 metams perskaičiavimo“ nurodyta, kad „<...> įmonė, vadovaudamasi Metodikos 64 punktu, apskaičiavo korekcijos koeficientą, taikomą dėl 2012 m. nesurinktų planuotų pajamų dėl diferenciacijos. Įmonės teikimu, 2012 m. vidutinės įtampos tinkluose nesurinkta 1,469 mln. Lt planuotų pajamų, žemos įtampos tinkluose – 17,384 mln. Lt. <...> Įmonė apskaičiavo korekcijos koeficientą vidutinės įtampos tinkluose – 0,017 ct/kWh, žemos įtampos tinkluose – 0,3081ct/kWh. <...> Elektros skyrius pagal įmonės pateiktą medžiagą perskaičiavo dėl diferenciacijos negautas pajamas, vertindamas faktines perdavimo paslaugos, faktines skirstymo paslaugos vidutinės įtampos tinklais kainas, o ne viršutinės ribas, kaip savo skaičiavimuose vertino įmonė <...> pagal Elektros skyriaus apskaičiavimus įmonė <...> iš viso dėl tarifų diferenciacijos nesurinko 7,74 mln. Lt pajamų <...> Nors ir bendroje sumoje negavusi dėl tarifų diferenciacijos planuotų pajamų, iš licencijuojamos veiklos 2012 m. įmonė gavo 122,6 mln. Lt pelną, kai tuo tarpu nustatytas pelnas 2012 m. buvo 80,135 mln. Lt. Todėl, Elektros skyriaus vertinimu, korekcijos koeficientas šiuo atveju neturėtų būti taikomas“.

Be to, Perdavimo ir skirstymo metodikos 43 ir 64 punktuose, apibrėžiant korekcijos koeficiento formulių apskaičiavimo vienos iš komponentų – „faktinių elektros energijos perdavimo (skirstymo) pajamų“ skaičiavimo tvarką, įtvirtinta, kad prireikus įvertinamas 2 metų laikotarpio „<...> prognozuotų faktinių pajamų neatitikimas ataskaitiniams duomenims“. STT atkreipia dėmesį, kad ir šiuo atveju faktinių aplinkybių sąrašas, objektyvūs vertinamieji kriterijai ar principai, kuriais remdamasi VKEKK, apskaičiuodama korekcijos koeficientą, galėtų priimti sprendimą vertinti ne

⁴¹ Perdavimo ir skirstymo metodikos 43 ir 64 punktai.

praėjusių, o 2 metų laikotarpio duomenis, Perdavimo ir skirstymo metodikoje ar kitame VKEKK priimtame teisės akte nėra apibrėžti.

5. Perdavimo ir skirstymo metodikos 38 ir 59 punktuose apibrėžiamas nenumatytų pasikeitimų koeficiento turinys, nustatoma šio koeficiento skaičiavimo ir taikymo, nustatant atitinkamai elektros energijos perdavimo ar skirstymo kainos viršutinę ribą, tvarka. Įtvirtinta, kad nenumatytų pasikeitimų koeficientas įvertina valstybės reguliuojamų išorinių veiksnių pokyčių poveikį ir VKEKK sprendimu prognozuojamos elektros energijos gamybos (įsigijimo) kainos neatitikimą, perkant elektros energiją, sunaudojamą perduodant technologiniuose įrenginiuose. STT mano, kad Perdavimo ir skirstymo metodikoje vartojama „*valstybės reguliuojamų išorinių veiksnių poveikio*“ sąvokinė kategorija nepakankamai aiškiai atskleidžia nenumatytų pasikeitimų koeficiento turinį. Galimų valstybės reguliuojamų išorinių veiksnių sąrašo neapibrėžtumas, kriterijų ar principų, kuriais vadovaujantis būtų galima spręsti, kokie konkretūs veiksniai, kokia jų įtaka reguliuojamai veiklai turėtų būti koreguojamas aptariamo koeficiento pagalba, suteikia galimai per plačias diskrecines galias VKEKK priimant sprendimus dėl šio koeficiento taikymo nustatant viršutinės elektros energijos perdavimo (skirstymo) kainų ribas. Atkreiptinas dėmesys, kad atsižvelgiant į Perdavimo ir skirstymo metodikoje pateikiamą nenumatytų pasikeitimų koeficiento skaičiavimo formulę ir jos komponentes šis koeficientas tapatinamas su elektros energijos atitinkamos sąnaudy rūšies, kurią lemia nenumatyti pasikeitimai, pokyčio (lyginant vertinamus ir prieš tai buvusių metų) ir VKEKK nustatyto pradinio planuojamų elektros energijos perdavimo (skirstymo) pajamų lygio santykiu, t. y. manytina, kad taikant šį koeficientą, turėtų būti koreguojamos tik papildomos elektros energijos perdavimo ar skirstymo tinklų operatoriaus sąnaudos, kurioms, atsižvelgiant į Perdavimo ir skirstymo metodikos 38 ir 59 punktuose įtvirtintų normų dispozicijas, savo ruožtu, turėtų būti sąlygotos pasikeitusių valstybės reguliavimo. STT, įvertinusi VKEKK 2014 m. vasario 10 d. raštu Nr. R2-420 pateiktas pažymas, atkreipia dėmesį, kad VKEKK, atlikdama elektros energijos perdavimo (skirstymo) kainos viršutinės ribos perskaičiavimą pagal nenumatytų pasikeitimų koeficientą, koreguoja elektros energijos perdavimo (skirstymo) kainą, atsižvelgdama į pakitusias turto nusidėvėjimo sąnaudas, sąnaudas technologinėms sąnaudoms bei sąnaudas savosioms reikmėms, mokestinius įsipareigojimus, perdavimo sistemos operatoriaus pajamas gautas pritaikius balansavimo energijos pirkimo–pardavimo koeficientus, tarp sisteminių pralaidumų optimizavimo ir dvišalių kontraktų bei biržos sandorių balanso sudarymo paslaugų kainų pokyčius, protingumo kriterijų atitinkančios investicijų grąžos pokyčius, kuriuos lemia perdavimo (skirstymo) tinklų operatorių atliktos investicijos į reguliuojamą veiklą. Pavyzdžiui: 2013 m. spalio 2 d. VKEKK pažymos „Dėl akcinės bendrovės LESTO skirstymo paslaugos vidutinės ir žemos įtampos tinklais kainos viršutinės ribos 2014 metais perskaičiavimo“ (toliau – Pažyma dėl LESTO) 1.1

punkte teigiama, kad „<...> per nenumatytų pasikeitimų koeficientą koreguojama normatyvinio pelno ir nusidėvėjimo sąnaudų apimtis <...> dėl faktiškai atliktų investicijų 2012 metais. Įmonės teikimu faktinės investicijos sudarė 276,31 mln. Lt. <...> investicijų grąža nuo faktinio 2012 m. turto įvertinta 109,936 mln. Lt. Nustatytas pelnas pradiniam pajamų lygyje 2011–2013 metams buvo 83,276 mln. Lt. Investicijų grąža <...> didėja 26,660 mln. Lt. <...> skirtumas koreguojamas per nenumatytų pasikeitimų koeficientą. <...>“. 2013 m. rugsėjo 20 d. VKEKK pažymos Nr. O5-126 „Dėl LITGRID AB perdavimo paslaugos kainos viršutinės ribos 2014 metams kainos perskaičiavimo“ (toliau – Pažyma dėl LITGRID AB) 1.1 punkte teigiama, kad „<...> įmonės teikimu faktinės investicijos 2012 m. sudarė 77,4 mln. Lt, investicijų grąža, skaičiuojant WACC 6,13 proc. nuo naujos turto vertės – 842,8 mln. Lt, sudarys 51,657 mln. Lt. Į paslaugos kainos viršutinę ribą 2011–2013 m. buvo įtraukta 42,1 mln. Lt, padidėjimas 9,557 mln. Lt. <...> skyriaus teikimu licencijuojamoje veikloje naudojamas ilgalaikis materialus turtas 2012 m. pabaigai <...> įvertinus faktines investicijas bei turto nurašymą yra 842,07 mln. Lt. <...> skirtumas tarp nustatyto normatyvinio pelno ir numatomos investicijų grąžos 2014 metams sudaro 9,535 mln. Lt ir jis koreguojamas per nenumatytų pasikeitimų koeficientą <...>“. Akcentuotina, kad STT, atsižvelgdama į Elektros energetikos įstatymo 69 straipsnio 1 ir 4 dalių nuostatas⁴² ir suprasdama, kad perdavimo (skirstymo) tinklų operatoriaus su VKEKK suderintos ir (ar) jos efektyviomis pripažintos investicijos, užtikrinant ilgalaikį, patikimą bei kokybišką elektros energijos perdavimą ir skirstymą ir garantuojant palankias sąlygas investicijoms į elektros energijos perdavimo ir skirstymo tinklus, turi būti tinkamai kompensuojamos, jokių būdų nekvestionuoja VKEKK sprendimų, nustatant (perskaičiuojant) elektros energijos perdavimo (skirstymo) kainos viršutinę ribą, koreguoti ją atsižvelgiant į skirtumą tarp nustatyto normatyvinio pelno ir numatomos investicijų grąžos. Pateiktais pavyzdžiais STT nori atkreipti dėmesį į galimą Perdavimo ir skirstymo metodikoje formaliai apibrėžto ir faktinio nenumatytų pasikeitimų koeficiento sąvokos turinio (jo apimčių) nesutapimą. Nepakankamai aiškus nenumatytų pasikeitimų koeficiento sąvokos apibrėžimas Perdavimo ir skirstymo metodikoje gali suponuoti riziką, kad išoriniai veiksniai, darantys įtaką elektros energijos perdavimo (skirstymo) veiklos sąnaudų pokyčiams, apskaičiuojant elektros energijos perdavimo paslaugos kainos viršutinę ribą ir taikant aptariamą koeficientą, gali būti vertinami netinkamai. STT mano, kad nepakankamas nenumatytų pasikeitimų koeficiento

⁴² Elektros energetikos įstatymo 69 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta, kad VKEKK, nustatydamas perdavimo, skirstymo ir visuomeninio tiekimo paslaugų kainų viršutines ribas, atsižvelgia į šių paslaugų teikimo sąnaudas, o 4 dalyje – kad nustatydamas viršutines perdavimo, skirstymo ir visuomeninio tiekimo paslaugų kainas ir vertindamas paslaugų teikėjų pateiktas kainas ir tarifus, VKEKK užtikrina, kad perdavimo sistemos ir skirstomųjų tinklų operatoriams būtų suteiktos tinkamos paskatos trumpalaikiu ir ilgalaikiu laikotarpiu didinti elektros energijos vartojimo efektyvumą, skatinti elektros energijos rinkos integraciją ir tiekimo saugumą bei remti susijusius mokslinius tyrimus.

sąvokos turinio teisinis reglamentavimas lemia per plačią VKEKK diskreciją ir gali didinti korupcijos pasireiškimo tikimybę.

6. Perdavimo ir skirstymo metodikos 40–42 ir 61–63 punktuose apibrėžiamas indeksavimo koeficiento turinys, nustatoma šio koeficiento skaičiavimo elektros energijos perdavimo ir skirstymo veiklai formulė, šį koeficientą sudarančios komponentės (vidutinis metinis vartotojų kainų indekso pokytis, efektyvumo koeficientas elektros energijos perdavimo (skirstymo) veiklai, koreguojama operacinių sąnaudų dalis visose pajamose ir indeksavimo koeficientas praėjusiais metais) ir skaičiavimo tvarka. Remiantis atitinkamomis Perdavimo ir skirstymo metodikos nuostatomis, taikant indeksavimo koeficientą įvertinama infliacija ir VKEKK nustatomas įmonės veiklos efektyvumas. Įtvirtinta, kad vidutinis metinis vartotojų kainų indekso pokytis nustatomas pagal Lietuvos Respublikos finansų ministerijos (jū nesant, pagal Lietuvos banko) duomenis. Pabrėžtina, kad kitos komponentės – *efektyvumo koeficiento nustatymo tvarka, kriterijai, kuriais vadovaujantis nustatomas šis koeficientas, reglamentuojami nepakankamai išsamiai*. Perdavimo ir skirstymo metodikos 41 ir 62 punktuose įtvirtinta, kad VKEKK, įvertinusi elektros energijos sąnaudų (pajamų) pokytį (palyginti su praėjusių metų duomenimis), remdamasi įmonės istoriniais duomenimis bei gerą praktinį pavyzdį turinčios palyginamos ar analogiškos įmonės duomenimis, nustato efektyvumo koeficientą. Atkreiptinas dėmesys, kad *gerą praktinį pavyzdį turinčių palyginamųjų ar analogiškų įmonių sąrašas, kriterijai ar principai, kuriais vadovaujantis galėtų būti parenkamos tokios įmonės, nėra apibrėžiami* nei Perdavimo ir skirstymo metodikoje, nei kituose VKEKK priimtuose teisės aktuose. Šiuose teisės aktuose nėra apibrėžti ir kriterijai, kuriais remdamasi VKEKK vertintų elektros energijos sąnaudų (pajamų) pokytį, nustatytų įmonės istorinių ar kitų, palyginamų arba analogiškų įmonių duomenų įtaką efektyvumo koeficiento dydžiui, taip pat neapibrėžiamos ir galimos kiekybinės šio koeficiento reikšmės. Perdavimo ir skirstymo metodikos 42 ir 63 punktuose įtvirtinta, kad efektyvumo koeficientas gali būti „<...> vienodas arba skirtingas kiekvienais reguliavimo periodo metais <...>“, VKEKK sprendimu yra nustatomas elektros energijos perdavimo (skirstymo) paslaugos kainos viršutinės ribos taikymo trukmei. STT atkreipia dėmesį, kad joks *faktinių aplinkybių sąrašas ar kriterijai, kuriais VKEKK galėtų objektyviai pagrįsti efektyvumo koeficiento reikšmes tam tikrais reguliavimo periodo metais, Perdavimo ar skirstymo metodikoje ar kitame VKEKK priimtame teisės akte nėra nustatyti*.

7. Perdavimo ir skirstymo metodikos 79², 79².1, 79².2 ir 79².3 punktuose įtvirtinta, kad taikant skatinamąjį reguliavimą, perdavimo (skirstymo) paslaugos kainos viršutinė riba koreguojama perdavimo ar skirstymo tinklų operatoriaus įrodyto veiklos sąnaudų (materialinių ir joms prilygintų sąnaudų, darbo užmokesčio bei socialinio draudimo sąnaudų) efektyvinimo dėka uždirbtu perdavimo (skirstymo) veiklos viršpelniu (pelno dalimi, viršijančia VKEKK nustatytą

atitinkamos veiklos protingumo kriterijų atitinkančios investicijų grąžos ribą). Viršutinė riba koreguojama kiekvienais metais, o koreguojanti suma suskaičiuojama apskaičiavus perdavimo (skirstymo) veiklos kaupiamąją protingumo kriterijų atitinkančios investicijų grąžos normą nuo reguliacinio laikotarpio pradžios ir iš jos atėmus kaupiamąją koreguojančią sumą, kuri apskaičiuojama *sudedant 100 proc. suskaičiuoto pelno, daugiau kaip 6 proc. viršijančio VKEKK nustatytą protingumo kriterijų atitinkančios investicijų grąžos normą, dalį ir 50 proc. suskaičiuoto pelno, nuo 2 iki 6 proc. viršijančio VKEKK nustatytą protingumo kriterijų atitinkančios investicijų grąžos normą, dalį*. Koreguojanti suma apskaičiuojama iš kaupiamosios koreguojančios sumos atėmus visas šiam reguliaciniam periodui jau pritaikytas koreguojančias sumas. Tokiu būdu, aptariamų Perdavimo ir skirstymo metodikos nuostatų turinio kompleksinė analizė leidžia manyti, kad perdavimo ar skirstymo tinklų operatoriaus viršpelnis turi būti susijęs su veiklos sąnaudų efektyvinimo didinimu ir gali viršyti VKEKK nustatytos protingumo kriterijų atitinkančios investicijų grąžos normą ne daugiau kaip 4 proc.⁴³

Kita vertus, STT mano, kad aptariamų Perdavimo ir skirstymo metodikos punktų formuluotė, kai apibrėžiant dėl sąnaudų efektyvinimo uždirbto perdavimo (skirstymo) veiklos viršpelnio apskaičiavimo tvarką *yra naudojama „pelno, viršijančio VKEKK nustatytą protingumo kriterijų atitinkančios investicijų grąžos normą“ sąvokinė konstrukcija, yra nekorektiška ir sunkiai logiškai paaiškinama*. Atkreiptinas dėmesys, kad remiantis Perdavimo ir skirstymo metodikos 79¹ punkto nuostatomis, protingumo kriterijų atitinkančios investicijų grąžos norma yra santykinis dydis, nusakantis vidutinę svertinę kapitalo kainą prieš apmokestinimą ir išreiškiamas procentine reikšme (6,13 proc.), todėl neaišku, kaip remiantis nustatytu teisiniu reglamentavimu turėtų ir galėtų būti apskaičiuojama kaupiamoji koreguojamoji suma.

8. STT taip pat atkreipia dėmesį, kad vadovaujantis Perdavimo ir skirstymo metodikos 79² punkto nuostatomis perdavimo (skirstymo) *kainos viršutinė riba koreguojama kiekvienais metais*. Tuo tarpu, kaip atskleidžia Pažymos dėl LESTO ir Pažymos dėl AB LITGRID analizė, VKEKK, taikydama skatinamąjį reguliavimą, perdavimo (skirstymo) paslaugos kainos viršutinę ribą koregavo apskaičiuodama perdavimo (skirstymo) tinklų operatorių per *2 metus uždirbtą pajamų lygį*, viršijantį VKEKK nustatytą leistiną pelną, ir atitinkamai perdavimo (skirstymo) veiklos *pajamų lygį koregavo 2 metams į priekį* (LESTO atveju VKEKK konstatavo, kad „<...> per 2011–2012 metus įmonė uždirbo 48,926 mln. Lt papildomų pajamų dydį, viršijantį leistiną pelną <...>, siūloma per nenumatytų pasikeitimų koeficientą per 2014–2015 metus sumažinti įmonės skirstymo veiklos pajamų lygį <...>, skirstymo veiklos pajamų lygį 2014 m. ir 2015 m. nustatyti mažesnę 24,463 mln. Lt suma“. AB LITGRID atveju – „<...> 2011–2012 metus įmonė uždirbo 43,347 mln.

⁴³ 6 proc. – 2 proc. – (6 proc. – 2 proc.) / 2 = 4 proc.

Lt papildomų pajamų dydį, viršijantį leistiną pelną <...> per nenumatytų pasikeitimų koeficientą per 2014–2015 metus sumažinti Įmonės perdavimo veiklos pajamų lygį <...> 2014 m. ir 2015 m. nustatyti mažesnę 21,673 mln. Lt suma <...>“). Pažymėtina, kad Perdavimo ir skirstymo metodikoje laikotarpis, kurio duomenis VKEKK turėtų analizuoti nustatydamas atitinkamus koregavimo koeficientus (išskyrus korekcijos koeficientą), taip pat perspektyvinis laikotarpis, kuriam gali būti taikomas pajamų lygio koregavimas, nėra apibrėžtas. STT mano, kad nepakankamai aiškus elektros energijos perdavimo (skirstymo) paslaugos kainos viršutinės ribos koregavimo teisinis reglamentavimas suteikia VKEKK per plačius diskrecinius įgaliojimus pasirinkti analizuojamą laikotarpį, sudaro prielaidų, kad elektros energijos perdavimo (skirstymo) paslaugos kainos viršutinė riba bus koreguojama netinkamai, taip pat prielaidų korupcijos rizikai kilti.

2. KORUPCIJOS RIZIKA ELEKTROS ENERGIJOS PERDAVIMO, SKIRSTYMO IR VISUOMENINIO TIEKIMO VEIKLOS LICENCIJAVIMO IR LICENCIJUOJAMOS VEIKLOS PRIEŽIŪROS SRITYSE

STT, vadovaudamasi Korupcijos prevencijos įstatymo ir Korupcijos rizikos analizės atlikimo tvarkos nuostatomis ir atsižvelgdama į tai, kad VKEKK 2014 m. vasario 10 d. raštu Nr. R2-420 informavo, jog „<...> nurodytu laikotarpiu Komisija negavo nei vieno prašymo išduoti licenciją, suteikiančią teisę verstis elektros energijos skirstymo ar visuomeninio tiekimo veikla ir neatlikti jokių kitų veiksmų, susijusių su licencijavimu <...>, Komisija per 2013 metus nei planinių, nei neplaninių energetikos įmonių, vykdančių licencijuojamą elektros perdavimo, skirstymo ir visuomeninio tiekimo veiklą, veiklos patikrinimų nevykdė <...>“, siekdama nustatyti galimas prielaidas korupcijai pasireikšti ir pateikti pasiūlymus pastarosioms sumažinti, analizavo VKEKK veiklą, išduodant veiklos energetikos sektoriuje licencijas ir vykdant licencijuojamos veiklos priežiūrą reglamentuojančius teisės aktus.

STT nustatė, kad elektros energetikos sektoriaus veiklos, kurioms vykdyti reikalingos licencijos⁴⁴, licencijuojamos veiklos sąlygos⁴⁵ ir bendrieji principai⁴⁶, reikalavimai asmenims,

⁴⁴ Elektros energetikos įstatymo 15 straipsnio 1 dalyje nurodyta, kad elektros energetikos sektoriuje licencijuojama elektros energijos perdavimo, skirstymo ir visuomeninio tiekimo veiklos.

⁴⁵ Elektros energetikos įstatymo 15 straipsnio 4 dalyje nustatyta, kad elektros energijos perdavimo, skirstymo ir visuomeninio tiekimo veiklos licencijose nurodoma teritorija, kurioje asmenys turi išskirtines licencijoje nurodytos veiklos vykdymo teises ir pareigas, o 11 dalyje, kad asmenys, kurie verčiasi viena iš licencijuojamos veiklos rūšių, neturi teisės įgaluoti kitų asmenų verstis licencijoje nurodyta veikla ir privalo licencijavimo taisyklėse nustatyta tvarka teikti kompetentingoms valstybės institucijoms ir įstaigoms informaciją, reikalingą įstatymų ir kitų teisės aktų nustatytoms pareigoms atlikti; teisės aktų nustatyta tvarka teikti viešuosius interesus atitinkančias paslaugas; užtikrinti vienodas ir nediskriminacines sąlygas visiems vartotojams, tinklų naudotojams ir kitiems rinkos dalyviams; informuoti ir konsultuoti vartotojus ir tinklų naudotojus teisės aktų nustatyta tvarka; užtikrinti, kad būtų atliekamos kitos elektros energetikos įstatyme ir kituose teisės aktuose nustatytos pareigos ir būtų laikomasi elektros energetikos sektoriuje vykdomai veiklai keliamų reikalavimų. Elektros energetikos įstatymo 15 straipsnio 12 dalyje įtvirtinta, kad elektros energijos perdavimo ir skirstymo veiklos licencijos turėtojas privalo vykdyti atitinkamai Elektros energijos įstatymo 31

siekiantiems gauti perdavimo, skirstymo ir visuomeninio tiekimo veiklos licenciją⁴⁷, licencijas išduodanti institucija⁴⁸ nustatomi Elektros energetikos įstatyme. Licencijų išdavimo, jų galiojimo sustabdymo, galiojimo sustabdymo panaikinimo, licencijų galiojimo panaikinimo licencijų dublikatų išdavimo procedūrų tvarka Elektros energetikos įstatyme neregamentuojama, įstatymo leidėjas apsiribojo nuostatos, jog Veiklos elektros energetikos sektoriuje licencijavimo taisyklės tvirtina Lietuvos Respublikos Vyriausybė, įtvirtinimu.

Lietuvos Respublikos Vyriausybė Veiklos elektros energetikos sektoriuje licencijavimo taisyklės patvirtino 2012 m. birželio 20 d. nutarimu Nr. 723 (toliau – Licencijavimo taisyklės). Licencijavimo taisyklėse nustatyta, kad licencijas asmenims, siekiantiems verstis elektros energetikos sektoriuje licencijuojama perdavimo, skirstymo ir visuomeninio tiekimo veikla, išduoda, sustabdo jų galiojimą, panaikina galiojimo sustabdymą, panaikina galiojimą, keičia, tikslina ir išduoda licencijų dublikatus VKEKK (9 punktas). Licencijavimo taisyklėse apibrėžiami ir kiti VKEKK įgaliojimai veiklos elektros energetikos licencijavimo srityje: VKEKK tvirtina prašymo išduoti licenciją, ją pakeisti, sustabdyti jos galiojimą, panaikinti galiojimo sustabdymą ar panaikinti galiojimą formą, tvirtina licencijų formas, pildo licencijų registravimo žurnalą, prižiūri ir kontroliuoja, kaip laikomasi licencijuojamos veiklos sąlygų ir reikalavimų, savo interneto svetainėje skelbia informaciją apie licencijų išdavimą, pakeitimą, licencijų galiojimo sustabdymą, galiojimo

ir 39 straipsniuose nustatytas licencijuojamos veiklos sąlygas, taip pat derinti su VKEKK valdomo turto priežiūros ir eksploataavimo ir investicijų į valdomą turtą planus, užtikrinti perdavimo ir skirstymo veiklos nepriklausomumą nuo kitų veiklos rūšių elektros energetikos sektoriuje Elektros energetikos įstatyme nustatyta tvarka ir sąlygomis, atlikti nepriklausomą auditą, kaip nurodyta Elektros energetikos įstatymo 56 straipsnio 3 dalyje, ir licencijos turėtojo interneto svetainėje skelbti duomenis apie elektros energijos persiuntimo sąnaudas; Elektros energetikos įstatymo 15 straipsnio 13 dalyje įtvirtinta, kad elektros energijos visuomeninio tiekimo veiklos licencijos turėtojas, be Elektros energetikos įstatymo 15 straipsnio 11 dalyje nustatytų sąlygų, privalo vykdyti elektros energetikos įstatymo 43 straipsnyje nustatytas licencijuojamos veiklos sąlygas ir tiekti elektros energiją visuomeninėmis elektros energijos kainomis, užtikrinti garantinį elektros energijos tiekimą Elektros energetikos įstatymo 44 straipsnio nustatyta tvarka ir sąlygomis.

⁴⁶ Elektros energetikos įstatymo 15 straipsnio 3 dalyje nurodyta, kad licencijos išduodamos vadovaujantis veiklos saugumo, patikimumo ir nediskriminavimo principais. Licencijavimas negali būti naudojamas kaip priemonė apriboti rinkos dalyvių skaičių. Licencijos išduodamos neterminuotam laikotarpiui, išskyrus šio straipsnio 9 dalyje nurodytas aplinkybes.

⁴⁷ Elektros energetikos įstatymo 15 straipsnio 5 dalyje nurodyta, kad licencijos išduodamos asmenims, turintiems pakankamus technologinius, finansinius ir vadybinius pajėgumus, leidžiančius tinkamai vykdyti licencijuojamos veiklos sąlygas. Asmenų technologinius, finansinius ir vadybinius pajėgumus; 6 dalyje – elektros energijos perdavimo, skirstymo ir visuomeninio tiekimo veiklos licencijos išduodamos Lietuvos Respublikoje įsteigtam juridiniam asmeniui arba kitos valstybės narės juridinio asmens ar kitos organizacijos padaliniiui, įsteigtam Lietuvos Respublikoje; 7 dalyje – asmenys, kurie siekia verstis elektros energijos perdavimo ar skirstymo veikla, privalo turėti teisės aktų nustatyta tvarka išduodamą atestatą ar kitą dokumentą, suteikiantį teisę eksploatuoti elektros įrenginius, arba sudaryti sutartį dėl tokių įrenginių eksploataavimo su kitu asmeniu, turinčiu atitinkamą atestatą ar kitą dokumentą; 8 dalyje – elektros energijos perdavimo veiklos licencija išduodama asmeniui, atitinkančiam Elektros energetikos įstatymo 15 straipsnio 5, 6 ir 7 dalyse nustatytus reikalavimus ir nuosavybės teise, kaip nurodyta Elektros energetikos įstatymo 53 straipsnio 2 dalyje, ar kitais teisėtais pagrindais valdančiam perdavimo tinklus Lietuvos Respublikos teritorijoje; 10 dalyje – elektros energijos skirstymo veiklos licencija išduodama asmeniui, atitinkančiam Elektros energetikos įstatymo 15 straipsnio 5, 6 ir 7 dalyse nustatytus reikalavimus ir nuosavybės teise ar kitais teisėtais pagrindais valdančiam skirstomuosius tinklus, tiesiogiai sujungtus su perdavimo tinklais.

⁴⁸ Elektros energetikos įstatymo 15 straipsnio 14 dalyje nustatyta, kad 15 straipsnio 1 dalyje nurodytas veiklos licencijas išduoda, sustabdo jų galiojimą, panaikina galiojimo sustabdymą, panaikina licencijų galiojimą, keičia, tikslina, išduoda licencijų dublikatus ir licencijuojamą veiklą kontroliuoja VKEKK.

sustabdymo panaikinimą, galiojimo panaikinimą, dublikatų išdavimą, taip pat šią informaciją teikia valstybės institucijoms, įstaigoms, kurioms jos reikia pavestoms funkcijoms atlikti, ir kitiems suinteresuotiems asmenims, prižiūri ir kontroliuoja, kaip laikomasi licencijuojamos veiklos sąlygų ir reikalavimų (10 punktas).

Licencijavimo taisyklių 4 skyriuje įvardijami dokumentai, duomenys ir informacija (toliau – dokumentai), kuriuos asmuo, siekiantis verstis elektros energetikos sektoriuje licencijuojama perdavimo, skirstymo ir visuomeninio tiekimo veikla ir gauti atitinkamą licenciją (toliau – licencijos prašytojas), turi pateikti VKEKK. Remiantis Licencijavimo taisyklių 12 punkto nuostatomis, be kitų dokumentų, licencijos prašytojas VKEKK turi pateikti dokumentus, įrodančius, kad jie turi pakankamus technologinius, finansinius ir vadybinius pajėgumus, leidžiančius tinkamai vykdyti licencijuojamos veiklos sąlygas. Remiantis Licencijavimo taisyklių 12 punkto nuostatomis, *technologinius, finansinius ir vadybinius pajėgumus licencijos prašytojams, šių pajėgumų įvertinimo tvarką nustato VKEKK.*

VKEKK 2009 m. sausio 9 d. nutarimu Nr. O3-6 patvirtino Energetikos įmonių technologinio, finansinio ir vadybinio pajėgumo įvertinimo tvarkos aprašą (toliau – Aprašas). STT vertino aprašo nuostatas ir nustatė:

1. Aprašo 4.1.1 punkte įtvirtinta, kad VKEKK Elektros energetikos įstatymo reglamentuojamose veiklos srityse atlieka technologinio, vadybinio ir finansinio pajėgumo įvertinimus, licencijos prašytojams, pateikusiems prašymą išduoti licencijas elektros energijos perdavimo, skirstymo ir visuomeninio tiekimo veikloms.

Aprašo 7 punkte nustatyta, kad licencijos prašytojui, pateikusiam prašymą išduoti perdavimo ar skirstymo veiklos licencijas, licencijos prašytojo technologinis pajėgumas *vertinamas kaip pakankamas* tuo atveju, kai licencijos prašytojas turi leidimą vykdyti energijos iš atsinaujinančių išteklių gamybos veiklą bei nuosavybės teise ar kitais teisėtais pagrindais *valdo įrenginius, reikalingus šiai veiklai vykdyti* (7.1.1 punktas); licencijos prašytojas reguliuojamos veiklos teritorijoje nuosavybės teise ar kitais teisėtais pagrindais *valdo įrenginius, reikalingus atitinkamai reguliuojamai veiklai vykdyti* (7.1.2 punktas); licencijos prašytojo *valdomi įrenginiai* yra sujungti su energijai išgauti, perdirbti ar gaminti skirtais įrenginiais (7.2 punktas); licencijos prašytojo *valdomi įrenginiai, taip pat jo teisės į įrenginius* (įskaitant tokių teisių turinį, jų galiojimo laikotarpį ir kitus reikšmingus kriterijus) *yra tinkami ir pakankami teisės aktų nustatyta tvarka vykdyti atitinkamą reguliuojamą veiklą* (7.4 punktas).

Atkreiptinas dėmesys, kad nei Aprašas, nei kitas VKEKK priimtas teisės aktas *nenustato* bent jau minimalaus įrenginių, reikalingų perdavimo ar skirstymo veiklai vykdyti, *sąrašo, šių įrenginių kategorijų, įrenginių kiekio ar kitų, bendrųjų principinių reikalavimų, kurie leistų VKEKK*

įvertinti, ar licencijos prašytojas valdo įrenginius, reikalingus licencijai gauti. Akcentuotina, kad teisės aktai ne tik neapibrėžia, kokie įrenginiai yra reikalingi licencijuojamai veiklai, juose nėra įtvirtinti ir jokie objektyviai įvertinami kokybiniai vertinamieji rodikliai ar kriterijai, kuriais remdamasi VKEKK galėtų objektyviai, skaidriai ir nešališkai nustatyti, ar licencijos prašytojo valdomi įrenginiai yra tinkami ir pakankami licencijuojamai veiklai vykdyti.

2. Aprašo 8 punkte įtvirtinta, kad licencijos prašytojui, pateikusiam prašymą gauti visuomeninio tiekimo veiklos licenciją, ir licencijos prašytojui, turinčiam leidimą verstis nepriklausomo tiekimo veikla, technologinis pajėgumas vertinamas kaip pakankamas tuo atveju, kai licencijos prašytojas turi *technines priemones* prisijungti prie perdavimo ir (ar) skirstymo tinklo (sistemų) operatoriaus informacinio komplekso ar licencijuojamai veiklai vykdyti (8.1 punktas); atitinkamą *programinę įrangą, kurios reikia energijos prekybai, atsiskaitymams ir licencijuojamai veiklai vykdyti* (įskaitant elektros energijos, kuria prekiauja, kiekio ir jo pasiskirstymo rinkos dalyviams skaičiavimus) (8.2 punktas); ryšio priemones pranešimams iš rinkos dalyvių gauti ir jiems siųsti (8.3 punktas). Pabrėžtina, kad šiuo, kaip ir aukščiau aptartu atveju, joks bent jau minimalus būtinų *techninių priemonių ar programinės įrangos reikalingos licencijuojamai veiklai vykdyti sąrašas ar reikalavimai jiems Apraše ar kituose teisės aktuose nėra nustatytas.*

3. Aprašo 20 punkte nustatyta, kad licencijos prašytojo, pateikusio VKEKK prašymą išduoti licenciją elektros energijos perdavimo, skirstymo ir visuomeninio tiekimo veiklai vykdyti, vadybinis pajėgumas vertinamas kaip pakankamas tuo atveju, kai licencijos prašytojas turi darbuotojus elektros energijos perdavimo, skirstymo ir (ar) visuomeninio tiekimo veiklai vykdyti, rengti ataskaitoms, atskirai atitinkamos veiklos apskaitai vykdyti (20.1 punktas); turi darbuotojus vartotojams informuoti ir konsultuoti (20.2 punktas); turi darbuotojus skundams dėl atitinkamos perdavimo, skirstymo ir (ar) visuomeninio tiekimo veiklos sąlygų nagrinėti (20.3 punktas). Pagal Aprašo nuostatas, licencijos prašytojas, kuriam atliekamas vadybinio pajėgumo vertinimas, VKEKK pateikia informaciją apie padalinius, filialus ir valdymo organus vadybinio pajėgumo įvertinimo priedą, nurodo šias funkcijas atliekančių ūkio subjekto padalinius (skyrius) ir darbuotojų skaičių ir pateikia šių darbuotojų pareigines instrukcijas arba sutartis su atitinkamos paslaugos teikėjais (21 punktas). Aprašo 22 punkte nustatyta, kad licencijos prašytojo vadybinis pajėgumas vertinamas kaip nepakankamas, jei licencijos prašytojas netenkina bent vieno iš Aprašo 20 punkte nustatytų reikalavimų. Pabrėžtina, kad Apraše ar kitame teisės akte *nėra nustatyta jokių reikalavimų Aprašo 20 punkte minimiems darbuotojams, nenustatyti kriterijai* (pavyzdžiui: kiekybinių reikalavimų atitinkamų darbuotojų skaičiui, atitinkamų, Aprašo 20 punkte minimų, funkcijų apimčiai ir pan.), *kurie leistų VKEKK objektyviai ir skaidriai įvertinti licencijos prašytojo vadybinį pajėgumą.*

4. Aprašo 25 punkte įtvirtinta, kad VKEKK, įvertinusi ūkio subjekto technologinį, finansinį ar vadybinį pajėgumą, kaip nepakankamą reguliuojamos veiklos sąlygoms vykdyti, raštu įspėja apie tai licencijos prašytoją ir nurodo terminą nustatytus trūkumus pašalinti. Atkreiptinas dėmesys, kad *terminas (minimali ir maksimali jo reikšmė) nustatytus trūkumus pašalinti ar principinės nuostatos, į kurias atsižvelgiant gali būti nustatomas šis terminas, Apraše nėra nustatyti*. Pabrėžtina, kad ir Licencijavimo taisyklėse reglamentuojant licencijos prašytojo pateiktą dokumentų nagrinėjimo tvarką ir atsisakymo išduoti licenciją teisinius pagrindus⁴⁹, tokie terminai nėra nustatyti.

Atkreiptinas dėmesys, kad Apraše iš esmės neregamentuoti ir kai kurie kiti, STT nuomone, esminiai technologinio, vadybinio ir finansinio pajėgumo įvertinimo procedūros momentai, pavyzdžiui: *Apraše terminas, per kurį turi būti atliktas licencijos prašytojo technologinio, vadybinio ir finansinio pajėgumo įvertinimas, nėra nustatytas*.

STT mano, kad nepakankamai išsamus licencijos prašytojo technologinio, vadybinio ir finansinio pajėgumų ir jų įvertinimo teisinis reglamentavimas suteikia per plačias, tinkamai neregamentuojamas diskrecines galias VKEKK, sudaro prielaidų naudojantis diskreciniais įgaliojimais nustatyti skirtingus, galimai nepagrįstus terminus trūkumus pašalinti, taip pat vertinimo metu nustatytas faktines aplinkybes, susijusias su licencijos prašytojo disponuojama įranga, techninėmis priemonėmis, jų tinkamumu ir pakankamumu, darbuotojais, vertinti skirtingai, galimai diskriminuojant atskirus licencijos prašytojus, todėl gali sudaryti prielaidų korupcijos rizikai kilti.

5. Licencijavimo taisyklių 12 skyriuje reglamentuojama licencijų galiojimo sustabdymo, galiojimo sustabdymo panaikinimo ir galiojimo panaikinimo tvarka. Licencijavimo taisyklių 40 punkte įtvirtinta, kad VKEKK už licencijuojamos veiklos sąlygų ir reikalavimų pažeidimus licencijų turėtojams gali skirti pinigines baudas, įspėjimą apie galimą licencijos galiojimo sustabdymą arba panaikinimą, taip pat sustabdyti arba panaikinti licencijos galiojimą. Piniginių baudų dydžius ir jų taikymo tvarką nustato Energetikos įstatymo 36 straipsnis. Šio straipsnio 1 ir 2 dalyse nustatyta, kad energetikos įmonėms ar didmeninės energijos rinkos dalyviams už pažeidimus vykdant reguliuojamą veiklą, VKEKK, siekdama užtikrinti atitiktį teisės aktais nustatytoms reguliuojamos veiklos sąlygoms, skiria baudas⁵⁰, o 4 dalyje – VKEKK prievolė kreiptis į teismą

⁴⁹ Licencijavimo taisyklių 20 punkte nustatyta, kad VKEKK sprendimą išduoti ar pakeisti licenciją arba neišduoti ar nepakeisti licencijos **grindžia pareiškėjo arba licencijos turėtojo pateiktų dokumentų atitiktimi Elektros energetikos įstatymo ir Licencijavimo taisyklių 6–8 punktų reikalavimams**, leidžiantiems vykdyti licencijuojamos veiklos sąlygas, o 24 punkte, kad licencija pagal pateiktą prašymą neišduodama arba nekeičiama, jeigu po **VKEKK nustatyto papildomo termino** licencijos prašytojas arba licencijos turėtojas pateikia ne visus trūkstumus ir tinkamai įformintus dokumentus.

⁵⁰ Energetikos įstatymo 36 straipsnio 1 dalies 1 punkte nustatyta, kad VKEKK už viešai privalomos skelbti informacijos apie energetikos įmonės reguliuojamąją veiklą nepaskelbimą, už teisės aktuose nustatytos informacijos nepateikimą valstybės, savivaldybių institucijoms, įstaigoms ir (ar) kitiems asmenims, kuriems teisės aktų nustatyta tvarka yra suteikiama teisė gauti tokią informaciją, taip pat neteisingos ar ne visos informacijos pateikimą, jeigu šie pažeidimai per

skirti laikiną apribojimą vykdyti veiklą didmeninėje energijos rinkoje⁵¹. Energetikos įstatymo 36 straipsnio 7 ir 11 dalyse įtvirtintos bendrosios sankcijų skyrimo energetikos įmonėms, didmeninės energijos rinkos dalyviams taisyklės⁵², 3 dalyje – VKEKK įgaliojimai skirti didesnę baudą⁵³, 8 ir 10 dalyse – pateikiamas atsakomybę lengvinančių, o 9 dalyje – atsakomybę sunkinančių aplinkybių sąrašas⁵⁴. Aptariamo straipsnio 6 dalyje įtvirtintas terminas, kurį energetikos įmonė ar didmeninės energijos rinkos dalyviai turi pašalinti pažeidimus⁵⁵, apibrėžtas pažeidimo mažareikšmiškumas⁵⁶.

VKEKK nustatyta protingą laikotarpį, bet ne ilgesnį kaip du mėnesiai, nebuvo pašalinti, skiria baudą nuo vieno tūkstančio litų iki 0,5 procento energetikos įmonės metinių pajamų, gautų praėjusiais finansiniais metais iš konkrečios reguliuojamosios veiklos, kurią vykdant padarytas pažeidimas; 2 punkte įtvirtinta, kad už kitų įstatymų nustatytą licencijuojamos veiklos sąlygų pažeidimą arba jų nevykdymą, už VKEKK įpareigojimų (nurodymų) nutraukti neteisėtą veiklą, pašalinti nustatytus licencijuojamos veiklos sąlygų pažeidimus nevykdymą arba vykdymą ne laiku, už įsipareigojimų nesilaikymą skiria baudą nuo vieno tūkstančio litų iki 1 procento energetikos įmonės metinių pajamų, gautų praėjusiais finansiniais metais iš konkrečios licencijuojamos veiklos, kurią vykdant padarytas pažeidimas; 3 punkte įtvirtinta, kad už veiklos saugumo ir patikimumo, sąžiningos konkurencijos ir vartotojų nediskriminavimo principų pažeidimą, išskyrus 36 straipsnio 2 dalyje nurodytus atvejus, už reguliuojamosios veiklos sąlygų pakartotinį pažeidimą per kalendorinius metus – nuo dviejų tūkstančių litų iki 2 procentų energetikos įmonės metinių pajamų, gautų praėjusiais finansiniais metais iš konkrečios reguliuojamosios veiklos, kurią vykdant padarytas pažeidimas; 4 punkte įtvirtinta, kad už energijos perdavimo ar skirstymo veiklos nepriklausomumo ir veiklos atskyrimo reikalavimų nevykdymą ar jų netinkamą vykdymą, jeigu per VKEKK nustatyta protingą terminą, bet ne ilgesnį kaip du mėnesiai, šie pažeidimai nebuvo ištaisyti, vertikalios integracijos įmonei ir (ar) tinklų operatoriui – iki 10 procentų šios energetikos įmonės metinių pajamų, gautų praėjusiais finansiniais metais iš konkrečios reguliuojamosios veiklos, kurią vykdant padarytas pažeidimas.

⁵¹ Nustatyta, kad kreipiasi į teismą skirti laikiną apribojimą vykdyti veiklą didmeninėje energijos rinkoje, kai, VKEKK paskyrus baudą, per VKEKK nustatyta protingą terminą, bet ne ilgesnį kaip du mėnesiai, asmuo nenutraukia daryti šio straipsnio 2 dalies 1 ir 2 punktuose išvardytų pažeidimų, arba, esant faktinėms aplinkybėms, laikinas apribojimas vykdyti veiklą yra efektyvesnė priemonė negu baudos skyrimas. Komisija skiria šio straipsnio 3 dalyje nurodytą piniginę baudą visais atvejais, kai asmuo dėl šio straipsnio 2 dalies 1 ir 2 punktuose išvardytų pažeidimų gavo pajamų, kitokios turtinės naudos, išvengė nuostolių ar padarė žalą.

⁵² Energetikos įstatymo 36 straipsnio 7 dalyje nustatyta, kad energetikos įmonėms, didmeninės energijos rinkos dalyviams sankcijos skiriamos atsižvelgiant į pažeidimo pavojingumą, pažeidimo trukmę, pažeidimo pasekmes, energetikos įmonės atsakomybę lengvinančias ir sunkinančias aplinkybes, o 11 dalyje – skiriamos sankcijos nustatomos įvertinus Energetikos įstatymo 36 straipsnio 7 dalies 1, 2 ir 3 punktuose nurodytas aplinkybes. Nustatytos sankcijos mažinamos, jeigu yra atsakomybę lengvinančių aplinkybių, arba didinamos, jeigu yra atsakomybę sunkinančių aplinkybių. Kai yra atsakomybę lengvinančių ir sunkinančių aplinkybių, sankcijos nustatomos atsižvelgiant į jų kiekį ir reikšmingumą.

⁵³ Nustatyta, kad jeigu dėl šio straipsnio 2 dalies 1 ir 2 punktuose išvardytų pažeidimų asmuo gavo pajamų, kitokios turtinės naudos, išvengė nuostolių ar padarė žalą ir tokių pajamų, kitokios turtinės naudos, išvengtų nuostolių ar žalos dydis viršijo minėtuose punktuose nurodytų baudų dydžius, Komisija turi teisę skirti baudą iki dvigubo asmens dėl šio straipsnio 2 dalies 1 ir 2 punktuose išvardytų pažeidimų gautų pajamų, kitokios turtinės naudos, išvengtų nuostolių ar padarytos žalos dydžio.

⁵⁴ Energetikos įstatymo 36 straipsnio 8 dalyje nustatyta, kad atsakomybę lengvinančiomis aplinkybėmis laikoma tai, kad pažeidimą padariusi energetikos įmonė, didmeninės energijos rinkos dalyviai savo noru užkirto kelią žalingoms pažeidimo pasekmėms, padėjo išaiškinti pažeidimo aplinkybes, nedelsdami ėmėsi priemonių pažeidimui pašalinti, 10 dalyje įtvirtinta, kad VKEKK nustatydamas sankciją, atsakomybę lengvinančiomis aplinkybėmis gali pripažinti ir kitas šiame įstatyme nenurodytas aplinkybes. Energetikos įstatymo 36 straipsnio 9 dalyje nustatyta, kad atsakomybę sunkinančiomis aplinkybėmis laikoma tai, kad energetikos įmonė, didmeninės energijos rinkos dalyviai kliudė nustatyti pažeidimo aplinkybes, slėpė padarytą pažeidimą, tęsė pažeidimą, nepaisydami Komisijos nurodymo nutraukti neteisėtą veiklą, arba padarė pažeidimą, dėl kurio šiai energetikos įmonei per paskutinius 12 mėnesių buvo skirta sankcija (ispėjimas, bauda, laikinas apribojimas vykdyti veiklą didmeninėje energijos rinkoje).

⁵⁵ Nustatyta, kad VKEKK visais atvejais, skirdama baudą ir (ar) kreipdamasi į teismą skirti laikiną apribojimą vykdyti veiklą didmeninėje energijos rinkoje, kartu nustato protingą terminą, bet ne ilgesnį kaip du mėnesiai, pažeidimą pašalinti.

⁵⁶ Jeigu pažeidimas yra mažareikšmis, tai yra energetikos įmonė, didmeninės energijos rinkos dalyvis nepadarė esminės žalos kitų asmenų interesams, nutraukė pažeidimą, pašalino pažeidimo padarinius, o šio įstatymo reikalavimų laikymasis atsižvelgiant į faktines aplinkybes gali būti užtikrintas kitais būdais ir (ar) kitomis priemonėmis, Komisija,

Aptariamo straipsnio 13 dalyje nustatyti sankcijų skyrimo terminai⁵⁷, 16 dalyje – VKEKK sprendimų dėl sankcijos skyrimo apskundimo⁵⁸, o 17 dalyje – VKEKK sprendimo įsigaliojimo terminai ir tvarka⁵⁹. Aptariamo straipsnio 19 dalyje nustatyta, kad VKEKK patvirtina sankcijų skyrimo taisykles.

Sankcijų skyrimo taisyklės (toliau – Taisyklės) buvo patvirtintos VKEKK 2014 m. vasario 10 d. nutarimu Nr. O3-44. STT, įvertinusi Taisykles, daro išvadą, kad jose įtvirtintomis procedūrų normomis grindžiama sankcijų skyrimo energetikos įmonėms ir didmeninės energijos rinkos dalyviams skyrimo tvarka nėra išsami, kai kurios Taisyklių normos dviprasmiškos ir nepakankamai aiškios. Taisyklės (didesnioji jų dalis) dubliuoja Energetikos įstatymo 36 straipsnyje įtvirtintą teisinį reglamentavimą, nenustatydamas kitokio, išsamesnio sankcijos skyrimo procedūros reglamentavimo, o atskirais atvejais net ir konkuruoja su Energetikos įstatymo nuostatomis, pavyzdžiui:

5.1. Kai kurios Taisyklių 2 skyriaus „Sankcijų skyrimo tvarka“ (9, 14, 15 punktai), didesnioji dalis 3 skyriaus „Sankcijos nustatymas“ (16–30 punktai, išskyrus 16.8, 17.5, 26.3 punktuose įtvirtintą reglamentavimą) nuostatų iš esmės pažodžiui pakartoja Energetikos įstatymo 36 straipsnio nuostatas⁶⁰. Akcentuotina, kad Taisyklės neįtvirtina kai kurių, STT nuomone, svarbių sankcijų skyrimo, jų diferencijavimo ir pan. reglamentavimo procedūrų nuostatų. Taisyklių 9 punkte nustatyta, kad sankcijos skyrimo klausimas svarstomas VKEKK posėdyje, kuris vyksta Komisijos darbo reglamento nustatyta tvarka, dalyvaujant energetikos įmonės, didmeninės energijos rinkos dalyvio, kuris įtariamas padaręs pažeidimą ir kuriam gali būti skiriama sankcija, vadovui ir (ar) jo įgaliotiems atstovams, kurie turi teisę būti išklaustyti ir duoti paaiškinimus. Neatvykus energetikos įmonės, didmeninės energijos rinkos dalyvio vadovui ar (ir) jo įgaliotam atstovui, klausimas dėl sankcijos skyrimo gali būti išnagrinėtas tik tais atvejais, kai yra duomenų, jog jiems buvo laiku pranešta apie klausimo nagrinėjimo vietą ir laiką, kai nėra gauto prašymo atidėti klausimo nagrinėjimą. Tuo atveju, kai yra gautas prašymas atidėti klausimo nagrinėjimą, jis gali būti išnagrinėtas nedalyvaujant asmeniui, jeigu VKEKK, *pripažinusi neatvykimo į klausimo dėl sankcijos skyrimo nagrinėjimą priežastis nesvarbiomis*, atmeta asmens prašymą. Aptariamo

vadovaudamasi teisingumo ir protingumo kriterijais, gali taikyti nuobaudą – įspėjimą, neskirdama baudos ir (ar) nesikreipdama į teismą skirti laikiną apribojimą vykdyti veiklą didmeninėje energijos rinkoje.

⁵⁷ Nustatyta, kad VKEKK sprendimas dėl sankcijos skyrimo turi būti priimtas per 6 mėnesius nuo pažeidimo nustatymo dienos. Tęstinio pažeidimo atveju sankcija gali būti paskirta ne vėliau kaip per 6 mėnesius nuo pažeidimo paaiškėjimo dienos. Už pažeidimus, nuo kurių padarymo dienos praėjo daugiau kaip 5 metai, sankcijos negali būti skiriamos.

⁵⁸ Nustatyta, kad VKEKK sprendimas dėl sankcijos skyrimo per 30 dienų nuo jo priėmimo dienos gali būti skundžiamas teismui Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo nustatyta tvarka.

⁵⁹ Nustatyta, kad VKEKK sprendimas dėl sankcijos skyrimo įsigalioja po 30 dienų nuo jo priėmimo dienos, jeigu per šį laiką įstatymų nustatyta tvarka nebuvo apskūstas teismui.

⁶⁰ Remiantis Konstitucinio Teismo jurisprudencija, įstatymo įgyvendinamieji teisės aktai turėtų nustatyti atitinkamų įstatymų nuostatų įgyvendinimo tvarką, o ne dubliuoti įstatyminių reguliavimą.

Taisyklių punkto nuostatos pakartoja Energetikos įstatymo 36 straipsnio 12 dalies nuostatas, tačiau *nenustato jokių kriterijų ar principų*, kuriais vadovaudamasi VKEKK galėtų objektyviai, nediskriminuodama atskirų energetikos įmonių ar didmeninės energijos rinkos dalyvių, *pripažinti neatvykimo priežastis nesvarbiomis ir priimti sprendimą atmesti prašymą atidėti klausimo nagrinėjimą.*

5.2. Pagal Taisyklių 10 punktą, jei į sankcijos skyrimo klausimo nagrinėjimo posėdį neatvyksta kviestieji asmenys arba kai būtina surinkti naujus įrodymus bei *kitais reikiamais atvejais*, VKEKK gali *priimti sprendimą dėl klausimo nagrinėjimo atidėjimo.* Pabrėžtina, kad Taisyklėse nedetalizuojama, kokie kiti reikiami atvejai gali suponuoti tokį VKEKK sprendimą, be to, *nereglamentuojama, kokiai trukmei gali būti atidėtas sankcijos skyrimo klausimo nagrinėjimo posėdis.*

5.3. Taisyklių 13.3 punkte nustatyta, kad VKEKK, išnagrinėjusi visą turimą medžiagą, susijusią su įtariamu pažeidimu, *turi teisę pratęsti klausimo dėl sankcijos skyrimo nagrinėjimą.* Atkreiptinas dėmesys, kad ir šiuo atveju Taisyklės *nenustato jokio galimo nagrinėjimo pratęsimo termino* ar principų, kuriais vadovaujantis toks terminas galėtų būti objektyviai nustatomas. Be to, neaišku, koks yra aptariamo punkto ir Taisyklių 14 punkto (pakartojančio Energetikos įstatymo 36 straipsnio 13 dalies nuostatas) santykis – ar sankcijos skyrimo nagrinėjimas gali būti pratęsimas ilgesniam laikotarpiui nei juose nustatytas bendrasis sankcijos skyrimo terminas.

5.4. STT nuomone, Energetikos įstatymo 36 straipsnio 13 dalyje įtvirtinta apibrėžtis „pažeidimo nustatymo dienos“, nuo kurios skaičiuojamas privalomas VKEKK nutarimo dėl sankcijos skyrimo priėmimo 6 mėnesių terminas, Taisyklių 14 punkte galėtų būti aiškiau ir tiksliau paaiškinta (pavyzdžiui: siejant „pažeidimo nustatymo dieną“ su teisės aktų nustatyta tvarka parengto energetikos įmonės patikrinimo akto, kuriame yra nurodyti teisės aktų, reglamentuojančių energetikos įmonių reguliuojamą veiklą, pažeidimai, įforminimo data, protokolo surašymo data ar pan.).

5.5. Energetikos įstatymo 36 straipsnio 4 dalyje įtvirtinta VKEKK prievolė kreiptis į teismą skirti laikiną apribojimą vykdyti veiklą didmeninėje energijos rinkoje tuo atveju, kai *yra faktinių aplinkybių, jog laikinas apribojimas vykdyti veiklą yra efektyvesnė priemonė negu baudos skyrimas.* Ši įstatyminė nuostata pakartojama Taisyklių 21 punkte, tačiau nei tokių *aplinkybių sąrašas, nei lengvai pamatuojami objektyvūs kriterijai, kurie leistų VKEKK priimti sprendimą neskirti baudos, o kreiptis į teismą dėl laikino veiklos didmeninėje energijos rinkoje apribojimo, nėra nustatyti.*

5.6. Taisyklių 23 punkte įtvirtinta, kad VKEKK, vadovaudamasi teisingumo ir protingumo kriterijais, energetikos įmonei, didmeninės energijos rinkos dalyviui skiria *įspėjimą, jeigu*

energetikos įmonės, didmeninės energijos rinkos dalyvio pažeidimas yra mažareikšmis, o 24 punkte – apibrėžiamos sąlygos, lemiančios pažeidimo mažareikšmiškumą⁶¹. *STT nuomone, kai kurios šių sąlygų Taisyklėse galėtų būti reglamentuojamos aiškiau, jose derėtų detalizuoti Energetikos įstatymo 36 straipsnio 6 dalies nuostatas. Pavyzdžiui: aiškiau apibrėžti, kokia žala kitų asmenų interesams yra laikoma esmine (Taisyklių 24.1 papunktis), kokiais kitais būdais ar priemonėmis galima būtų užtikrinti Energetikos įstatymo reikalavimų laikymąsi, kokios faktinės aplinkybės VKEKK gali leisti spręsti, kad šie būdai ir priemonės tam tikru konkrečiu atveju yra tinkamesni Energetikos įstatymo reikalavimų laikymuisi užtikrinti (24.4 papunktis).*

5.7. Taisyklių 32 punkte įtvirtinta, kad VKEKK nutarus sprendimo dėl sankcijos skyrimo priėmimas ir paskelbimas gali būti atidėtas, bet ne ilgiau kaip 3 darbo dienoms nuo paskutinės posėdžio, kuriame buvo nagrinėjamas sankcijos skyrimo klausimas, dienos. Sprendimą, kurio priėmimas ir paskelbimas buvo atidėtas, gali paskelbti VKEKK pirmininkas (jo nesant – VKEKK pirmininko pavaduotojas) arba jo pavedimu vienas iš klausimą nagrinėjusių VKEKK narių. STT atkreipia dėmesį, kad VKEKK *sprendimo dėl sankcijos skyrimo priėmimo ir paskelbimo atidėjimo teisiniai pagrindai, aplinkybės, kurioms esant toks sprendimas gali būti priimamas, Taisyklėse nėra apibrėžiami.*

5.8. Teisėkūros pagrindų įstatymo 3 straipsnyje yra įtvirtinti teisėkūros principai, be kitų, ir sistematiškumo principas, reiškiantis, kad teisės normos turi derėti tarpusavyje, žemesnės teisinės galios teisės aktai neturi prieštarauti aukštesnės teisinės galios teisės aktams. Pabrėžtina, kad Taisyklių 16.8 papunktyje nustatytas teisinis reglamentavimas, kai energetikos įmonei VKEKK skiria pinigines baudas už „*draudimo naudotis viešai neatskleista prekybos energijos išteklių informacija ir užsiimti arba bandyti užsiimti manipuliavimu energijos išteklių rinka pažeidimus*“, *galimai konkuruoja su aukštesnės juridinės galios teisės aktu.* Energetikos įstatymo 36 straipsnio 1 dalyje, įtvirtinančioje VKEKK kompetenciją skiriant nuobaudas energetikos įmonėms, toks piniginių baudos skyrimo teisinis pagrindas energetikos įmonei nėra nustatytas. Tas pats pasakytina ir apie taisyklių 17.5 punkte nustatytą teisinį reglamentavimą.

STT nuomone, nepakankamai išsamus sankcijų skyrimo procedūros reglamentavimas, suteikiantis nepagrįstai plačią diskreciją VKEKK, suponuoja prielaidų korupcijos rizikos veiksniams kilti.

6. Energetikos įmonių reguliuojamos veiklos patikrinimų atlikimo tvarką reglamentuoja Energetikos įmonių reguliuojamos veiklos priežiūros tvarkos aprašas, patvirtintas VKEKK 2012 m.

⁶¹ Nustatyta, kad pažeidimas laikomas mažareikšmiu, kai energetikos įmonė, didmeninės energijos rinkos dalyvis nepadarė esminės žalos kitų asmenų interesams; energetikos įmonė, didmeninės energijos rinkos dalyvis nutraukė pažeidimą; energetikos įmonė, didmeninės energijos rinkos dalyvis pašalino pažeidimo padarinius; Energetikos įstatymo reikalavimų laikymąsi, atsižvelgiant į faktines aplinkybes, galima užtikrinti kitais būdais ir (ar) kitomis priemonėmis.

birželio 18 d. nutarimu Nr. O3-155 (toliau – Priežiūros aprašas). STT, įvertinusi Priežiūros aprašą, daro išvadą, kad jame įtvirtintos energetikos įmonių reguliuojamos veiklos patikrinimų rūšys⁶², patikrinimų planavimo principai ir tvarka⁶³, energetikos įmonių pasirinkimo tikrinti teisinės prielaidos⁶⁴ ir kriterijai⁶⁵, pasirengimo energetikos įmonės patikrinimui, patikrinimo atlikimo ir patikrinimo rezultatų įforminimo tvarka⁶⁶, patikrinimų terminai⁶⁷, taip pat energetikos įmonių patikrinimus atliekantys subjektai⁶⁸, jų kompetencija⁶⁹ nustatyti ir reglamentuojami tinkamai, šiame teisės akte įtvirtinamas teisinio reguliavimo mechanizmas yra pakankamas energetikos įmonių patikrinimų procesui tinkamai organizuoti ir vykdyti, ypač atsižvelgiant į Lietuvos Respublikos

⁶² Priežiūros aprašo 9 punkte nustatyta, kad energetikos įmonių reguliuojamos veiklos patikrinimai gali būti planiniai ir neplaniniai.

⁶³ Priežiūros aprašo 10 punkte įtvirtinta, kad planinis patikrinimas atliekamas pagal Komisijos pirmininko įsakymu patvirtintą metinį planuojamų atlikti energetikos įmonių reguliuojamos veiklos patikrinimų planą. 11 punkte – kad patikrinimų planas tvirtinamas kiekvieniems kalendoriniams metams. Patvirtintas patikrinimų planas gali būti keičiamas tik VKEKK pirmininko ar jo įgalioto asmens motyvuotu sprendimu, esant VKEKK įgalioto darbuotojo teikimui. Patvirtintas patikrinimų planas ir jo pakeitimai skelbiami VKEKK interneto svetainėje; 13 punkte nustatyta, kad planinio patikrinimo pirminis tikslas – surinkti ir įvertinti informaciją apie ūkio subjekto veiklą, taip pat suteikti jam metodinę pagalbą. Metodinė pagalba energetikos įmonės reguliuojamos veiklos patikrinimų metu neteikiama, jeigu jos teikimas trukdo siekti energetikos įmonių reguliuojamos veiklos priežiūros tikslų, susijusių su teisės aktų reikalavimų laikymosi priežiūra, laikytis specialiuosiuose priežiūrą reglamentuojančiuose įstatymuose ir jų įgyvendinamuosiuose teisės aktuose, Europos Sąjungos teisės aktuose ar Lietuvos Respublikos tarptautinėse sutartyse įtvirtintų atitinkamai priežiūrai keliamų reikalavimų; 14 punkte – įtvirtinta, kad patikrinimų plane nurodoma konkreti energetikos įmonė, kurios reguliuojamą veiklą planuojama tikrinti, planuojamos atlikti įmonės veiklos patikrinimo pradžios ir pabaigos datos. 19, 20 punktuose – neplaninis patikrinimas atliekamas VKEKK pirmininko ar jo pavaduotojo motyvuotu sprendimu, kuriame nurodomas konkretus ūkio subjektas, kurio veiklą planuojama tikrinti, neplaninio patikrinimo atlikimo pagrindas, pradžios ir pabaigos datos, dalykas ir apskundimo tvarka, esant VKEKK įgalioto darbuotojo teikimui; 22 punkte – nustatyta, kad neplaninio patikrinimo tikslas – įvertinti faktus ar aplinkybes, dėl kurių buvo inicijuotas neplaninis patikrinimas.

⁶⁴ Priežiūros aprašo 15 punkte nustatyta, kad patikrinimų planas sudaromas atsižvelgiant į VKEKK strateginiame veiklos plane numatytų atlikti patikrinimų skaičių; anksčiau nustatytus teisės aktų pažeidimus reguliuojamos veiklos srityje; vartotojų skundų dėl reguliuojamos veiklos skaičių; kitas aplinkybes, dėl kurių atsiradimo galimas teisės aktų pažeidimų rizikos padidėjimas reguliuojamos veiklos srityje.

⁶⁵ Priežiūros aprašo 16 punkte nustatyta, kad energetikos įmonės planiniam tikrinimui atrenkamos pagal tokius kriterijus: VKEKK anksčiau nėra tikrinusi energetikos įmonės reguliuojamos veiklos arba ją tikrinusi daugiau nei prieš 2 kalendorinius metus; pagal ankstesnių patikrinimų rezultatus ar esminius įvykius, turinčius ar turėjusius įtakos energetikos įmonių vykdomai reguliuojamai veiklai; energetikos įmonės technologinis, finansinis ir vadybinis pajėgumas praėjusiais metais buvo įvertintas nepatenkinamai, taip pat jei energetikos įmonė turėjo ar turi finansinių sunkumų vykdyti savo įsipareigojimus; yra gauta informacija iš valstybės ar savivaldybės institucijų ir įstaigų, įtarus, kad Komisijai buvo teikiama klaidinga informacija ar Komisijos reikalaujama informacija buvo pateikta neišsami; į patikrinimų planą taip pat gali būti įtraukiami energetikos įmonių, kurioms nustatytų bazinių kainų ar kainų viršutinių ribų galiojimo laikotarpis baigiasi tais kalendoriniais metais, patikrinimai. 23 punkte nustatyta, kad neplaninis patikrinimas gali būti atliekamas gavus kito kompetentingo viešojo administravimo subjekto rašytinį motyvuotą prašymą atlikti energetikos įmonės reguliuojamos veiklos patikrinimą ar kitos valstybės kompetentingos institucijos prašymą; turint informacijos ar kilus pagrįstų įtarimų dėl energetikos įmonės reguliuojamos veiklos, kuri gali prieštarauti teisės aktams ar neatitikti teisės aktų reikalavimų; siekiant užtikrinti, kad buvo pašalinti energetikos įmonės reguliuojamos veiklos ankstesnio patikrinimo metu nustatyti teisės aktų pažeidimai ir įgyvendinti priimti sprendimai.

⁶⁶ Priežiūros aprašo 27–34 ir 44–64 punktai.

⁶⁷ Priežiūros aprašo 12 ir 21 punktuose nustatyta, kad patikrinimo atlikimo terminas negali būti ilgesnis negu 6 mėnesiai. Šis terminas gali būti pratęstas, bet ne ilgiau kaip 2 mėnesiams.

⁶⁸ Priežiūros aprašo 32 punkte nustatyta, kad patikrinimus turi teisę VKEKK pirmininko įsakymu paskirti VKEK darbuotojai, t. y. tikrinimo komisija.

⁶⁹ Priežiūros aprašo 35–39 punktuose įtvirtintos tikrinimo komisijos vadovo ir narių teisės ir pareigos, apribojimai asmeniui, skiriamam tikrinimo komisijos vadovu ar nariu.

viešojo administravimo įstatymo 36⁴ straipsnyje nustatytus bendruosius reikalavimus, keliamus ūkio subjektų veiklos patikrinimams.

Kita vertus, STT mano, kad kai kurie Priežiūros apraše nustatomi energetikos įmonių patikrinimų planavimo ir jų atlikimo aspektai reglamentuojami ne taip išsamiai, ir energetikos įmonių priežiūros tvarkos teisinio reglamentavimo spragas STT laiko korupcijos rizikos veiksnium, sudarančiu prielaidų korupcijos rizikai kilti.

Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymo 36² straipsnyje apibrėžiami ūkio subjektų veiklos priežiūros principai, tarp kurių nustatytas ir minimalios ir proporcingos priežiūros naštos principas. Kai kurios principinės nuostatos, susijusios su ūkio subjektų priežiūros organizavimu, yra įtvirtintos ir Institucijų atliekamų priežiūros funkcijų optimizavimo gairių apraše, patvirtintame Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2010 m. gegužės 4 d. nutarimu Nr. 511 (Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012 m. liepos 18 d. nutarimo Nr. 932 redakcija) (toliau – Optimizavimo aprašas). Optimizavimo aprašo 5.2 papunktyje įtvirtinta, kad būtina priežiūros veiklą ir turimus ribotus išteklius skirti didžiausiems rizikos atvejams šalinti, siekiant užtikrinti realią ūkinės veiklos atitiktį svarbiausiems teisės aktų reikalavimams, 5.5 papunktyje – užtikrinti, kad priežiūros reikalavimai būtų suprantami, lengvai ir patogiai prieinami prižiūrimiems ūkio subjektams. Šio teisės akto 7.11 papunktyje įtvirtinta, kad ūkio subjektų veiklos patikrinimai turi būti planuojami ir atliekami vadovaujantis Viešojo administravimo įstatymo 36⁴ straipsnyje nustatytais reikalavimais (tvarka). Patikrinimai gali būti atliekami tik tada, jeigu jų atlikimas pagrįstas patvirtintais ir paskelbtais priežiūros institucijos planuojamų tikrinti ūkio subjektų sąrašų sudarymo kriterijais, neplaninių patikrinimų atlikimo pagrindais, ne pagal planą tikrinamų ūkio subjektų atrankos kriterijais.

STT atkreipia dėmesį, kad nors Priežiūros apraše ir nustatyti patikrinimų planų sudarymo teisiniai pagrindai ir planuojamų tikrinti energetikos įmonių atrankos kriterijai, tačiau kai kurie iš jų yra nekonkretūs ir neišsamūs, suteikiantys VKEKK per plačias diskrecines galias pasirenkant konkrečias energetikos įmones patikrinti. Pavyzdžiui: Priežiūros aprašo 15.4 papunktyje nustatyta, kad VKEKK patikrinimų planas yra sudaromas ir atsižvelgiant į *kitas aplinkybes, dėl kurių atsiradimo galimas teisės aktų pažeidimų rizikos padidėjimas reguliuojamos veiklos srityje*. Šio teisės akto 16.2 papunktyje įtvirtinta, kad energetikos įmonė planiniam patikrinimui atrenkama pagal ankstesnių patikrinimų rezultatus ar *esminius įvykius, turinčius ar turėjusius įtakos energetikos įmonių vykdomai reguliuojamai veiklai*. Pabrėžtina, kad sąvokinės kategorijos – „kitos aplinkybės“ ar „esminiai įvykiai“, Priežiūros apraše nėra aiškiau apibrėžiami ar detalizuojami, nepateikiamas jų sąrašas. STT nuomone, taip sudaroma prielaidų pažeisti ūkio subjektų veiklos priežiūros principus, įtvirtintus Viešojo administravimo įstatymo 36² straipsnyje, sudaromos sąlygos diskriminuojančiai

taikyti šiuos kriterijus kai kurioms energetikos įmonėms, taip pat didinama korupcijos pasireiškimo tikimybė.

7. Optimizavimo aprašo 7.12 papunktyje nustatyta, kad priežiūros institucijų atliekama priežiūra turi būti skirta „<...> didžiausios rizikos atvejams šalinti. Priežiūros institucijos privalo nustatyti atliekamos priežiūros prioritetus (įdiegti rizikos nustatymo sistemas), rizikos vertinimu turi būti paremti planuojamų tikrinti ūkio subjektų sąrašų sudarymo kriterijai, neplaninių patikrinimų atlikimo pagrindai, ne pagal planą tikrinamų ūkio subjektų atrankos kriterijai. Priežiūros institucija skelbia tuos priežiūros institucijos rizikos vertinimo kriterijus, kurių viešas paskelbimas nekliudo atlikti su efektyvia priežiūra susijusių veiksmų, kad ūkio subjektas žinotų, kas lemia jo rizikingumo lygio nustatymą ir atitinkamai – ūkio subjekto atžvilgiu vykdomos ūkio subjekto priežiūros intensyvumą <...>“.

STT atkreipia dėmesį, kad *Priežiūros aprašas energetikos įmonių rizikingumo vertinimo kriterijų, energetikos įmonių priskyrimo atitinkamai rizikos grupei ar lygiui kriterijų ir (ar) tvarkos, energetikos įmonės rizikingumo lygio įtakos patikrinimų planavimo procesui ir energetikos įmonės atžvilgiu vykdomos priežiūros intensyvumui kriterijų ir (ar) tvarkos nereglamentuoja.*

8. Optimizavimo aprašo 7.4 papunktyje nustatyta, kad priežiūros institucijai rekomenduojama tikrinimų metu naudoti kontrolinį klausimyną – priežiūros institucijos vadovo, jo įgalioto asmens arba reikiamus įgaliojimus turinčios priežiūrą institucijos kolegialaus organo patvirtintą ir viešai paskelbtą dokumentą, leidžiantį patikrinti šiame dokumente išdėstytų teisės aktų reikalavimų tam tikroje srityje laikymąsi atliekant ūkio subjekto patikrinimą.

Atlikdama korupcijos rizikos analizę, STT nustatė, kad VKEKK kontrolinių patikrinimų klausimynų nėra patvirtinusi (arba jie nėra viešai paskelbti). Nėra užtikrinamas teisės aktuose įtvirtintų nuostatų, nustatančių, kad priežiūros reikalavimai būtų suprantami, lengvai ir patogiai prieinami priežiūrimiems ūkio subjektams, įgyvendinimas, sudaroma prielaidų pažeisti ūkio subjektų veiklos priežiūros principus, įtvirtintus Viešojo administravimo įstatymo 36² straipsnio 1 dalyje, sudaromos sąlygos VKEKK darbuotojams, atliekantiems energetikos įmonių veiklos patikrinimą, diskriminuojančiai taikyti priežiūros reikalavimus kai kurioms energetikos įmonėms, taip pat didinama korupcijos pasireiškimo tikimybė.

3. MOTYVUOTOS IŠVADOS

1. Dėl korupcijos rizikos elektros energijos perdavimo, skirstymo ir visuomeninio tiekimo kainų viršutinių ribų teisinio reglamentavimo ir šių kainų nustatymo srityse

Įvertinusi VKEKK priimtus teisės aktus, taip pat VKEKK veiklą reglamentuojant elektros energijos perdavimo, skirstymo ir visuomeninio tiekimo kainų viršutinių ribų nustatymo tvarką, nustatant šių paslaugų kainų viršutines ribas, STT nustatė, kad teisinio reglamentavimo spragos, nepakankamai išsamus teisinis reglamentavimas, STT nuomone, per plačios, tinkamai neregamentuojamos VKEKK diskrecinės galios gali sudaryti prielaidų korupcijos rizikai kilti, kadangi:

1.1. Perdavimo ir skirstymo metodikoje ir Visuomeninio tiekimo metodikoje įtvirtinto pradinio planuojamų elektros energijos perdavimo (skirstymo) veiklos pajamų lygio apibrėžtis, jo skaičiavimui įtaką turintys kriterijai, apskaičiavimo tvarka reglamentuojami nepakankamai išsamiai ir aiškiai. Motyvai išdėstyti korupcijos rizikos analizės 1 skyriaus 1 punkte, 9–13 psl.

1.2. Perdavimo ir skirstymo metodikoje ir Visuomeninio tiekimo metodikoje neįtvirtinti kriterijai, kuriais remiantis VKEKK galėtų įvertinti kai kurių elektros energijos perdavimo ir skirstymo sąnaudų, įtraukiamų į elektros energijos perdavimo (skirstymo, visuomeninio tiekimo) paslaugų kainų viršutinių ribų apskaičiavimą, pagrįstumą, jų reikalingumą reguliuojamai veiklai užtikrinti. Motyvai išdėstyti korupcijos rizikos analizės 1 skyriaus 2 punkte, 13 – 14 psl.

1.3. Perdavimo (skirstymo) tinklų operatorių ir visuomeninio tiekėjo protingumo kriterijų atitinkančios investicijų gražos skaičiavimo tvarka Perdavimo ir skirstymo metodikoje ir Visuomeninio tiekimo metodikoje, ypač skolinto kapitalo dalies optimalaus dydžio ir nuosavybės rizikos premijos apskaičiavimo tvarka, kriterijai, reikalavimai informacijos, kuria remiantis nustatoma skolinto kapitalo dalis ir nuosavybės rizikos premija, šaltiniams reglamentuojami nepakankamai išsamiai. Motyvai išdėstyti korupcijos rizikos analizės 1 skyriaus 3 punkte, 14–16 psl.

1.4. Perdavimo ir skirstymo metodikoje ir Visuomeninio tiekimo metodikoje VKEKK sprendimo dėl korekcijos koeficiento taikymo ar netaikymo teisiniai pagrindai ar sąlygos nėra įtvirtinti, tačiau VKEKK atskirais atvejais priima sprendimus dėl šio koeficiento netaikymo, nors dėl kainų diferencijavimo ir egzistuoja skirtumas tarp faktinių ir nustatytų pajamų. Aptariamuose teisės aktuose kriterijai, į kuriuos atsižvelgdama VKEKK galėtų įvertinti pajamų pokyčio pagrįstumą ir pajamų pokyčių priežastis, nėra nustatyti. Motyvai išdėstyti korupcijos rizikos analizės 1 skyriaus 4 punkte, 16–18 psl.

1.5. Perdavimo ir skirstymo metodikoje ir Visuomeninio tiekimo metodikoje nustatyto nenumatytų pasikeitimų koeficiento apibrėžtis, jo turinys yra reglamentuojami nepakankamai

aiškiai. VKEKK, taikydama šį koeficientą, į jį įtraukia ne tik papildomas elektros energijos perdavimo ar skirstymo tinklų operatoriaus sąnaudas, susidariusias dėl pakitusio valstybės reguliavimo. Motyvai išdėstyti korupcijos rizikos analizės 1 skyriaus 5 punkte, 18–20 psl.

1.6. Indeksavimo koeficiento, įtvirtinto Perdavimo ir skirstymo metodikoje ir Visuomeninio tiekimo metodikoje, nustatymo ir keitimo tvarka bei kriterijai, kuriais vadovaujantis nustatomas šis koeficientas, reglamentuojami neišsamiai. Motyvai išdėstyti korupcijos rizikos analizės 1 skyriaus 6 punkte, 20 psl.

1.7. Kainų viršutinių ribų koregavimo, perdavimo ar skirstymo tinklų operatoriaus įrodyto dėl veiklos sąnaudų efektyvinimo uždirbto perdavimo (skirstymo) veiklos viršpelnio tvarka Perdavimo ir skirstymo metodikoje ir Visuomeninio tiekimo metodikoje reglamentuojama neaiškiai. Motyvai išdėstyti korupcijos rizikos analizės 1 skyriaus 7 punkte, 20–21 psl.

1.8. Perdavimo ir skirstymo metodikoje nustatyta, kad perdavimo (skirstymo) kainos viršutinė riba koreguojama kiekvienais metais, tačiau VKEKK, taikydama skatinamąjį reguliavimą, perdavimo (skirstymo) paslaugos kainos viršutinę ribą koregavo, apskaičiuodama perdavimo (skirstymo) tinklų operatorių per 2 metus uždirbtą pajamų lygį, viršijantį VKEKK nustatytą leistiną pelną, ir perdavimo (skirstymo) veiklos pajamų lygį koregavo 2 metams į priekį. Motyvai išdėstyti korupcijos rizikos analizės 1 skyriaus 8 punkte, 21–22 psl.

2. Dėl korupcijos rizikos elektros energijos perdavimo, skirstymo ir visuomeninio tiekimo veiklos licencijavimo ir licencijuojamos veiklos priežiūros srityse

Įvertinusi VKEKK priimtus teisės aktus, reglamentuojančius veiklos licencijavimo energetikos sektoriuje tvarką ir licencijuojamos veiklos priežiūrą, STT nustatė, kad teisinio reglamentavimo spragos, kai kuriais atvejais neišsamus teisinis reglamentavimas suponuoja per plačią VKEKK įgaliojimų diskreciją, kuri gali sudaryti prielaidų korupcijos rizikai kilti, kadangi:

2.1. Energetikos įmonių technologinio, finansinio ir vadybinio pajėgumo įvertinimo tvarkos apraše įtvirtinta licencijos prašytojo, pateikusio prašymą išduoti perdavimo ar skirstymo veiklos licencijas, technologinio pajėgumo įvertinimo tvarka reglamentuojama neišsamiai. Šis teisės aktas neapibrėžia, kokie įrenginiai yra reikalingi licencijuojamai veiklai, nenustato jokių rodiklių ar kriterijų, kuriais remdamasi VKEKK galėtų objektyviai, skaidriai ir nešališkai nustatyti, ar licencijos prašytojo valdomi įrenginiai yra tinkami ir pakankami licencijuojamai veiklai vykdyti. Motyvai išdėstyti korupcijos rizikos analizės 2 skyriaus 1 punkte, 24–25 psl.

2.2. Energetikos įmonių technologinio, finansinio ir vadybinio pajėgumo įvertinimo tvarkos apraše neišsamiai reglamentuojama licencijos prašytojo, pateikusio prašymą išduoti visuomeninio tiekimo veiklos licenciją, ir turinčiojo leidimą verstis nepriklausomo tiekimo veikla

technologinio pajėgumo įvertinimo tvarka, kadangi nėra nustatytų nei techninių priemonių, nei programinės įrangos, reikalingos licencijuojamai veiklai vykdyti, sąrašo ir atitinkamų reikalavimų. Motyvai išdėstyti korupcijos rizikos analizės 2 skyriaus 2 punkte, 25 psl.

2.3. Energetikos įmonių technologinio, finansinio ir vadybinio pajėgumo įvertinimo tvarkos apraše, licencijos prašytojo, pateikusio VKEKK prašymą išduoti licenciją elektros energijos perdavimo, skirstymo ir visuomeninio tiekimo veiklai vykdyti, vadybinio pajėgumo vertinimo tvarka reglamentuojama neišsamiai. Šiame teisės akte nėra nustatytų reikalavimų elektros energijos perdavimo, skirstymo ir (ar) visuomeninio tiekimo veiklą vykdančioms, rengiančioms ataskaitas, informuojančioms ir konsultuojančioms vartotojus, nagrinėjantiems skundus dėl atitinkamos perdavimo, skirstymo ir (ar) visuomeninio tiekimo veiklos sąlygų darbuotojams, be to, nenustatyti kriterijai, kurie leistų VKEKK objektyviai ir skaidriai įvertinti licencijos prašytojo vadybinį pajėgumą. Motyvai išdėstyti korupcijos rizikos analizės 2 skyriaus 3 punkte, 25–26 psl.

2.4. Energetikos įmonių technologinio, finansinio ir vadybinio pajėgumo įvertinimo tvarkos apraše nenustatyti terminai, technologinio, finansinio ir vadybinio pajėgumo vertinimo metu nustatytus trūkumus pašalinti. Motyvai išdėstyti korupcijos rizikos analizės 2 skyriaus 4 punkte, 26 psl.

2.5. Sankcijų skyrimo taisyklėse įtvirtintomis procedūrų normomis grindžiama sankcijų skyrimo energetikos įmonėms ir didmeninės energijos rinkos dalyviams skyrimo tvarka nėra išsami, kai kurios šio teisės akto normos neaiškios, dviprasmiškos: nenustatyti kriterijai ar principai, kuriais vadovaudamasi VKEKK galėtų objektyviai, nediskriminuodama atskirų energetikos įmonių ar didmeninės energijos rinkos dalyvių, pripažinti neatvykimo priežastis nesvarbiomis ir priimti sprendimą atmesti prašymą atidėti klausimo nagrinėjimą; neįtvirtina, kokiais atvejais ir kokiai trukmei gali būti atidėtas sankcijos skyrimo klausimo nagrinėjimo posėdis; nenustato sankcijos skyrimo nagrinėjimo pratęsimo termino; nenustato aplinkybių ar lengvai pamatuojamų objektyvių kriterijų, kurie leistų VKEKK priimti sprendimą neskirti baudos, o kreiptis į teismą dėl laikino veiklos didmeninėje energijos rinkoje apribojimo; kai kurios iš sąlygų, lemiančių pažeidimo mažareikšmiškumą, suformuluotos neaiškiai; nėra apibrėžtų sprendimo dėl sankcijos skyrimo priėmimo ir paskelbimo atidėjimo teisinių pagrindų, aplinkybių, kurioms esant toks sprendimas gali būti priimamas. 16.8 papunktyje nustatytas teisinis reglamentavimas galimai konkuruoja su Energetikos įstatymo 36 straipsnio 1 dalies nuostatomis. Motyvai išdėstyti korupcijos rizikos analizės 2 skyriaus 5 punkte, 26–30 psl.

2.6. Ne visi Energetikos įmonių reguliuojamos veiklos priežiūros tvarkos apraše nustatomi energetikos įmonių patikrinimų planavimo ir jų atlikimo aspektai reglamentuojami išsamiai. Kai kurie patikrinimų planų sudarymo teisiniai pagrindai ir planuojamų tikrinti energetikos įmonių

atrankos kriterijai yra nekonkretūs ir dviprasmiški. Motyvai išdėstyti korupcijos rizikos analizės 2 skyriaus 6 punkte, 30–33 psl.

2.7. Energetikos įmonių reguliuojamos veiklos priežiūros tvarkos aprašas nereglamentuoja energetikos įmonių rizikingumo vertinimo kriterijų, energetikos įmonių priskyrimo atitinkamai rizikos grupei ar lygiui kriterijų ir (ar) tvarkos, energetikos įmonės rizikingumo lygio įtakos patikrinimų planavimo procesui ir energetikos įmonės atžvilgiu vykdomos priežiūros intensyvumui kriterijų ir (ar) tvarkos. Motyvai išdėstyti korupcijos rizikos analizės 2 skyriaus 7 punkte, 33 psl.

2.8. VKEKK nėra patvirtinusi energetikos įmonių patikrinimų kontrolinių klausimynų (ar jie nėra viešai paskelbti). Motyvai išdėstyti korupcijos rizikos analizės 2 skyriaus 9 punkte, 33 psl.

4. PASIŪLYMAI

1. *Dėl korupcijos rizikos elektros energijos perdavimo, skirstymo ir visuomeninio tiekimo kainų viršutinių ribų teisinio reglamentavimo ir šių kainų nustatymo srityje*

1.1. Atsižvelgiant į pastabas, išdėstytas korupcijos rizikos analizės 1 skyriaus 1–9 punktuose, parengti Perdavimo ir skirstymo metodikos ir Visuomeninio tiekimo metodikos pakeitimo projektą, kuriame:

1.1.1. Būtų aiškiau (*čia ir toliau tekste šią sąvoką vartojame ta prasme, kad teisės aktuose neturėtų būti vertinamojo pobūdžio sąvokų, taip pat nuostatų, kurios sudarytų galimybes normas interpretuoti subjektyviai ir priimti subjektyvius sprendimus*) reglamentuojama pradinio planuojamų elektros energijos perdavimo (skirstymo) veiklos pajamų lygio apibrėžtis, jo skaičiavimui įtaką turintys kriterijai, apskaičiavimo tvarka, pavyzdžiui: nustatant aiškius reikalavimus perdavimo ir skirstymo tinklų operatoriams, susijusiems su elektros energijos perdavimo ar skirstymo sąnaudų prognozavimu, šių duomenų analizės tvarką, taip pat nustatant, kokią įtaką palyginamųjų ar analogiškų įmonių duomenų (ir kokių duomenų) analizė gali turėti vertinant perdavimo ar skirstymo tinklų operatorių pateiktus duomenis.

1.1.2. Būtų įtvirtinti aiškūs kriterijai, kuriais remdamasi VKEKK galėtų įvertinti atskirų elektros energijos perdavimo ir skirstymo sąnaudų, įtraukiamų į elektros energijos perdavimo (skirstymo, visuomeninio tiekimo) paslaugų kainų viršutinių ribų apskaičiavimą, pagrįstumą.

1.1.3. Būtų detaliau reglamentuojama optimalaus kapitalo ir nuosavybės rizikos premijos nustatymo ir apskaičiavimo tvarka, kriterijai, reikalavimai informacijos, kuria remiantis nustatoma nuosavybės rizikos premija, šaltiniams.

1.1.4. Būtų įtvirtinti aiškūs kriterijai, kuriais vadovaudamasi VKEKK galėtų priimti sprendimą dėl korekcijos koeficiento taikymo ar netaikymo, įvertinti pajamų pokyčio pagrįstumą ir pajamų pokyčių priežastis.

1.1.5. Būtų aiškiai reglamentuojamas nenumatytų pasikeitimų koeficiento turinys, įvardytos konkrečios sąnaudų, kurios gali būti įtraukiamos šiam koeficientui apskaičiuoti, rūšys.

1.1.6. Būtų aiškiai reglamentuojamos indeksavimo koeficiento ir ypač jo sudedamosios dalies – efektyvumo koeficiento nustatymo kriterijai ir tvarka.

1.1.7. Būtų patikslinta kainų viršutinių ribų koregavimo, perdavimo ar skirstymo tinklų operatoriaus įrodyto veiklos sąnaudų efektyvinimo dėka uždirbtų perdavimo (skirstymo) veiklos viršpelnių, tvarka, įtvirtinti aiškūs kriterijai, kuriais vadovaudamasi VKEKK galėtų nustatyti perdavimo (skirstymo) tinklų operatorių uždirbto pelno vertinamąjį ir pajamų lygio koregavimo laikotarpį.

2. Dėl korupcijos rizikos elektros energijos perdavimo, skirstymo ir visuomeninio tiekimo veiklos licencijavimo ir licencijuojamos veiklos priežiūros srityse

2.1. Atsižvelgiant į pastabas, išdėstytas korupcijos rizikos analizės 2 skyriaus 1–4 punktuose, parengti Energetikos įmonių technologinio, finansinio ir vadybinio pajėgumo įvertinimo tvarkos aprašo pakeitimo projektą, kuriame:

2.1.1. Būtų nustatyta aiški licencijos prašytojo įrenginių, techninių priemonių, programinės įrangos, darbuotojų tinkamumo ir pakankamumo licencijuojamai veiklai vykdyti vertinimo tvarka, terminai ir kriterijai.

2.1.2. Būtų nustatyti aiškūs terminai (minimali ir maksimali šių terminų reikšmė), per kuriuos licencijos prašytojas turėtų pašalinti technologinio, finansinio ir vadybinio pajėgumo vertinimo metu nustatytus trūkumus.

2.2. Atsižvelgiant į pastabas, išdėstytas korupcijos rizikos analizės 2 skyriaus 5 punkte, parengti Sankcijų skyrimo taisyklių pakeitimo projektą, kuriame:

2.2.1. Būtų nustatyti aiškūs ir konkretūs kriterijai, kuriais vadovaudamasi VKEKK galėtų objektyviai, nediskriminuodama atskirų energetikos įmonių ar didmeninės energijos rinkos dalyvių, pripažinti neatvykimo į VKEKK posėdį priežastis nesvarbiomis ir priimti sprendimą atmesti prašymą atidėti klausimo dėl sankcijos skyrimo nagrinėjimą.

2.2.2. Būtų nustatyti atvejai, kada gali būti atidėtas sankcijos skyrimo klausimo nagrinėjimo posėdis, taip pat terminai.

2.2.3. Būtų nustatytas aiškus aplinkybių sąrašas ar lengvai pamatuojami objektyvūs kriterijai, kurie leistų VKEKK priimti sprendimą neskirti baudos, o kreiptis į teismą dėl laikino veiklos didmeninėje energijos rinkoje apribojimo.

2.2.4. Būtų aiškiau apibrėžtos sąlygos, lemiančios pažeidimo mažareikšmiškumą, pavyzdžiui: aiškiau apibrėžti, kokia žala kitų asmenų interesams yra laikoma esmine, kokiais kitais būdais ar priemonėmis gali būti užtikrinamas Energetikos įstatymo reikalavimų laikymasis, kokios faktinės aplinkybės VKEKK gali leisti spręsti, kad šie būdai ir priemonės tam tikru konkrečiu atveju yra tinkamesni Energetikos įstatymo reikalavimų laikymuisi užtikrinti.

2.2.5. Būtų aiškiau apibrėžiami sprendimo dėl sankcijos skyrimo priėmimo ir paskelbimo atidėjimo teisiniai pagrindai, aplinkybės, kai šis sprendimas gali būti priimamas.

2.2.6. Siekiant išvengti galimos konkurencijos su Energetikos įstatymo 36 straipsnio nuostatomis, patikslinti 16.8 punkto nuostatas.

2.3. Atsižvelgiant į pastabas, išdėstytas korupcijos rizikos analizės 2 skyriaus 5 ir 6 punktuose, parengti Energetikos įmonių reguliuojamos veiklos priežiūros tvarkos aprašo pakeitimo projektą, kuriame:

2.3.1. Vengiant galimo dviprasmiško nuostatų taikymo, būtų patikslinti ir sukongretinti patikrinimų planų sudarymo teisinis pagrindas, nustatytas 15.4 papunktyje, ir planuojamų tikrinti energetikos įmonių atrankos kriterijus, įtvirtintas 16.2 papunktyje.

2.3.2. Būtų įtvirtinti energetikos įmonių rizikingumo vertinimo tvarka, energetikos įmonių priskyrimo atitinkamai rizikos grupei ar lygiui kriterijai ir (ar) tvarka, energetikos įmonės rizikingumo lygio įtakos patikrinimų planavimo procesui ir energetikos įmonės atžvilgiu vykdomos priežiūros intensyvumui kriterijai ir (ar) tvarka.

2.4. Svarstyti galimybę parengti ir viešai paskelbti energetikos įmonių patikrinimų kontrolinius klausimynus.

Direktorius pavaduotojas

Romas Zienka

Korupcijos rizikos analizės metu vertinti teisės aktai, dokumentai ir informacija

1. Lietuvos Respublikos energetikos įstatymas.
 2. Lietuvos Respublikos elektros energetikos įstatymas.
 3. Europos Parlamento ir Tarybos Direktyva 2009/72/EB „Dėl elektros energijos vidaus rinkos bendrųjų taisyklių“.
 4. Valstybinės kainų ir energetikos kontrolės komisijos nuostatai, patvirtinti Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. lapkričio 7 d. nutarimu Nr. 1747 (Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012 m. birželio 13 d. nutarimo Nr. 696 redakcija).
 5. Veiklos elektros energetikos sektoriuje licencijavimo taisyklės, patirtintos Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012 m. birželio 20 d. nutarimu Nr. 723.
 6. Elektros energijos perdavimo ir skirstymo paslaugų kainų ir jų viršutinių ribų nustatymo metodika, patvirtinta 2009 m. rugsėjo 25 d. Valstybinės kainų ir energetikos kontrolės komisijos nutarimu Nr. O3-139 (2012 m. rugsėjo 27 d. redakcija).
 7. Visuomeninių elektros energijos kainų, visuomeninio tiekimo paslaugos kainos ir jos viršutinės ribos nustatymo metodika, patvirtinta 2009 m. lapkričio 9 d. Valstybinės kainų ir energetikos kontrolės komisijos nutarimu Nr. O3-199 (2012 m. rugsėjo 28 d. nutarimo Nr. O3-280 redakcija).
 8. Energetikos įmonių technologinio, finansinio ir vadybinio pajėgumo įvertinimo tvarkos aprašas, patvirtintas Valstybinės kainų ir energetikos kontrolės komisijos 2009 m. sausio 9 d. nutarimu Nr. O3-6.
 9. Sankcijų skyrimo taisyklės, patvirtintos Valstybinės kainų ir energetikos kontrolės komisijos 2014 m. vasario 10 d. nutarimu Nr. O3-44.
 10. Energetikos įmonių reguliuojamos veiklos priežiūros tvarkos aprašas, patvirtintas Valstybinės kainų ir energetikos kontrolės komisijos 2012 m. birželio 18 d. nutarimu Nr. O3-155.
 11. Valstybinės kainų ir energetikos kontrolės komisijos 2014 m. vasario 10 d. raštu Nr. R2-420 ir jo prieduose pateikta informacija ir dokumentai.
 12. Valstybinės kainų ir energetikos kontrolės komisijos 2014 m. balandžio 8 d. elektroniniu paštu algirdask@stt.lt pateikta informacija ir dokumentai.
-

PATEIKTŲ PASIŪLYMŲ ĮGYVENDINIMAS⁷⁰

Eilės Nr.	STT pasiūlymai	Valstybinės kainų ir energetikos kontrolės komisijos planuojamos įgyvendinti priemonės
Antikorupcinis atskirų veiklos sričių vertinimas		
	Išvadoje dėl korupcijos rizikos analizės nurodyti pasiūlymai, susiję su kai kurių Valstybinės kainų ir energetikos kontrolės komisijos veiklos sričių antikorupciniu vertinimu.	Atsižvelgta – detalizuoti, nurodyti kaip? Atsižvelgta iš dalies – detalizuoti, nurodyti kaip? Pagrįsti, kodėl atsižvelgta tik iš dalies? Neatsižvelgta – pagrįsti kodėl?

⁷⁰ Informaciją apie išvadoje dėl korupcijos rizikos analizės nurodytų pasiūlymų vykdymą ar numatomą įgyvendinimą prašome pateikti STT ne vėliau kaip per 3 mėnesius nuo išvados dėl korupcijos rizikos analizės gavimo dienos.